

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning

Normer för manlighet och skolans krav – dissonans eller konsonans?

Kristina Johnsson och Sara Norlin

Nya lärarprogrammet. LAU350

Handledare: Daniel Seldén

Rapportnummer: VT06-2480-12

Sammanfattning

Examinationsnivå:	C-uppsats; examensarbete på nya lärarprogrammet (10p)
Titel:	Normer för manlighet och skolans krav – dissonans eller konsonans?
Författare:	Kristina Johnsson och Sara Norlin
Termin och år:	Vårterminen 2006
Institution:	Sociologiska institutionen
Handledare:	Daniel Seldén
Rapportnummer:	VT06-2480-12
Nyckelord:	genus, skola, resultat, manlighet, pojkars socialisationsprocess

Bakgrund

Att pojkar presterar sämre betygsmässigt i dagens svenska grundskola än flickor är ett etablerat faktum. Rykande färsk statistik visar dessutom att denna skillnad skär genom alla samhällsskikt och över alla geografiska och etniska grupperingar. Sedan införandet av läroplanen Lpo 94 åligger det varje lärare att ansvara för att samtliga elever uppnår godkändnivå i respektive ämne. Denna studie kan underlätta och tjäna som stöd i det pedagogiska arbetet samt utgöra en länk i arbetet med att utjämna klyftan mellan pojkars och flickors prestationer i grundskolan.

Teori

Den teori som ligger till grund för denna undersökning härstammar från den engelska professorn Ann Phoenix. Hon menar att det för pojkar föreligger ett motsatsförhållande mellan att förhandla sin könsmissiga status och att fokusera på och uppnå goda studieresultat. Det strider alltså mot den manliga normen att vara studiemotiverad. Då den moderna, individualiserade skolan förutsätter att samtliga elever kan och vill ta eget ansvar för sina studier blir således pojkarna systemets förlorare.

Syfte

Syftet med den här uppsatsen är att undersöka hur pojkar i år nio upplever att socialiseras in i normer för manlighet och att samtidigt leva upp till den individualiserade skolans krav och förväntningar på eget studieansvar. Vi är alltså, då könstillhörighet visat sig vara en avgörande faktor för skolresultat, intresserade av att utforska relationen mellan utveckling av en manlig könsidentitet och de generellt lägre skolresultaten för pojkar.

Frågeställningar

- Hur upplever pojkar i år 9 förhållandet mellan normer för manlighet och den moderna, individualiserade skolans krav och förväntningar på elevens ökade egenansvar?
- Skulle en eventuell dissonans mellan normer för manlighet och skolans krav och förväntningar kunna vara en bidragande orsak till att pojkar presterar resultatmässigt sämre i skolan än flickor?

Metod

Vi har valt att utföra en kvalitativ undersökning i form av djupintervjuer för denna studie. Totalt har sex pojkar i år nio intervjuats kring tre teman; skola och ansvar, manlighet och krav samt manlighet i skolan.

Resultat

Vår studie visar att pojkarna är mycket medvetna om normer för manlighet. De anser sig dock inte påverkas direkt av dessa. Trots det framkommer att det ibland, beroende på situation, verkar nödvändigt att växla identitet och form för maskulinitet för att passa in. Ett exempel på detta är att olika agerande förekommer i skolan kontra hemmet. De flesta anser att kraven i skolan inte är för höga men att det är onödigt med för mycket egenansvar. Trots att flera av pojkarna uppvisar tydliga tendenser till att uppleva viss dissonans mellan normer för manlighet och skolans krav så uttrycker endast en av dem detta i ord.

Innehåll

1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	5
2 Teoretisk anknytning	6
2.1 Några begrepp	6
2.2 Kön och genus	6
2.2.1 Att diskutera skillnader mellan kön	6
2.2.2 Könssocialisation och normer	8
2.2.2.1 <i>Social positionering</i>	8
2.2.2.2 <i>Genusidentitet</i>	9
2.2.3 Maskuliniteter	10
2.3 Skola och könssegregering	12
2.4 Den moderna skolan/Individualisering	12
3 Tidigare forskning	14
3.1 Statistik	14
3.2 Kön och skolframgång	16
3.3 Teorier kring pojkars underprestation	17
3.3.1 Det nya samhällets krav på förändrade könsroller	17
3.3.2 Pojkars könssocialisation och modern skolas krav i konflikt	18
3.3.3 Lärares kön, förebilder och en defeminisering av läraryrket	19
3.3.4 Fem orsaker	20
3.3.4.1 <i>Samhällsförändringar som orsak</i>	20
3.3.4.2 <i>Förändringar i styrdokumentet som orsak</i>	21
3.3.4.3 <i>Förändringar i klassrummet som orsak</i>	21
4 Material och metod	22
4.1 Urval och undersökningsgrupp	22
4.2 Datainsamlingsmetod	22
4.3 Utformande av intervjueman	23
4.4 Forskningsetik	23
4.5 Procedur	24
4.6 Validitet och reliabilitet	24
5 Resultat	26
5.1 Presentation av intervjupersonerna	26
5.2 Intervjuresultat	26
5.2.1 Skola och ansvar	27
5.2.2 Manlighet och krav	27
5.2.3 Manlighet i skolan	28
6 Diskussion	32
7 Slutsats och framåtblick	37
Referenser	39

1 Inledning

Som blivande lärare är det svårt att inte lägga märke till mediedebatten kring den svenska skolans påstådda misslyckande. Den bild som ges är att fler och fler elever avslutar grundskolan med bristfälliga betyg och att färre och färre elever tar sig in på gymnasieskolans nationella program. En sidodebatt som pågått ett bra tag, om än i huvudsak utanför dagstidningarna och kvällspressen, insinuerar att det är i synnerhet pojkarnas resultat vi borde titta närmare på. Det är nämligen idag ett faktum att pojkar presterar resultatmässigt sämre i skolan än flickor. Efter att länge ha dominerat inom vissa domäner, som matematik och naturvetenskapliga ämnen, ligger pojkarna nu efter flickorna i så gott som samtliga skolämnen utom Idrott och Hälsa. De får därför lägre genomsnittsbetyg än flickorna och färre av pojkarna lever därmed upp till de mål som leder vidare till gymnasiala studier inom nationella program som t.ex. de naturvetenskapliga och samhällsorienterade. Utvecklingen fortsätter även längre upp i utbildningssystemet med färre män som söker sig vidare till högskolestudier etcetera. (Se fig.5 i kapitel 3.1)

Denna problematik är givetvis högaktuell för oss sistaterminsstudenter som inom några månader skall ge oss ut och möta dessa elever, och givetvis skapar den även en hel del oro och bryderier. Det åligger ju idag varje lärare att ansvara för att samtliga elever uppnår godkändnivå, och därmed är det inte omöjligt att tänka sig att läraren står för en betydande del i de "misslyckanden" vi talar om här. Vi anser att det för varje blivande eller aktiv lärare är av vikt att problematisera och ifrågasätta den avgörande roll vi som lärare kommer att spela ute "på fältet". Oavsett resultat kommer därför denna undersökning kunna bidra med en inblick i problemet och tjäna som stöd för det praktiska arbetet samt i mötet med eleverna. Då det är pojkarna som anses vara i farozonen föll det sig naturligt att fokusera på deras situation. Vi anser oss dessutom mest ha stött på liknande forskning kring flickor innan, vilket också, tillsammans med det faktum att vi själva vuxit upp som flickor, gjorde att det kändes mer angeläget för oss att gestalta pojkars förutsättningar samt att få en inblick i hur pojkar tänker, känner och resonerar kring frågor såsom normer för manlighet och skolans krav. En förståelse för vilka svårigheter som ligger till grund för de sämre resultaten i skolan skulle i förlängningen kunna leda till att vi som lärare kan hjälpa fler pojkar att komma runt problematiken.

Vad som kan ligga till grund för denna utveckling är givetvis ingen lätt fråga. Innan man börjar leta efter svar kan det därför vara vettigt att ställa sig ett antal frågor kring detta tema. Det kan till exempel funderas kring huruvida den resultatskillnad vi ser idag verkligen har sin förklaring i könstillhörighet eller om det kan finnas andra faktorer som påverkar statistiken. Frågan kan även ställas vad som egentligen avses när det konstateras att pojkar generellt presterar sämre än flickor och vad det är som mäts med det aktuella betygssystemet. Siffrorna skulle kunna vittna om att pojkar generellt är mindre begåvade sedan innan och att de besitter en mindre mängd kunskap. Men de skulle även kunna vara ett bevis på att pojkar i gemen visar upp ett mindre intresse för sin studiegång än flickor, eller att pojkar har svårt att leva upp till skolans specifika förväntningar i ett skolsystem där nya vindar blåser och där kunskapssynen fått sig en rejäl omprövning under det senaste decenniet. Givetvis kan man väga in olika orsaker till att statistiken ser ut som den gör. Det kan finnas t.ex. socioekonomiska, etniska och geografiskt relaterade påverkansfaktorer till den resultatmässiga skillnad vi ser. Statistiken visar dock bland annat att trots att somliga elevgrupper presterar bättre totalt sett i högre socialgrupper, och att svenskfödda elever generellt presterar bättre än icke svenskfödda, så skär klyftan mellan pojkars och flickors prestationer rakt igenom alla samhällsklasser, alla etniska grupperingar och alla geografiska områden. Den inbördes skillnaden mellan könen består (Se fig. 1, kap. 2.2.1). Vi vill dock lyfta fram att det visserligen kan vara problematiskt att diskutera dessa skillnader utifrån ett

strikt könsmässigt perspektiv. Detta dels för att man lätt hamnar i ett generaliserande tankemönster och dels för att man därmed riskerar att befästa redan existerande fördomar om manligt och kvinnligt som fasta och orubbliga dikotomier, vilket är långt ifrån vårt syfte med denna uppsats. Men forskningen visar trots allt på att könstillhörighet utgör en tydlig påverkansfaktor för skolprestationer. Denna vetenskap gjorde oss mycket nyfikna på att försöka utforska de möjliga bakomliggande orsakerna till detta problem.

1.1 Syfte och frågeställningar

Den här uppsatsen bygger på ett etablerat faktum: pojkar uppnår generellt sämre resultat i dagens grundskola än flickor. Syftet med den här uppsatsen är, med detta faktum i åtanke, att undersöka hur pojkar i år nio upplever att socialiseras in i normer för manlighet och att samtidigt leva upp till den individualiserade skolans krav och förväntningar på eget studieansvar. Vi är alltså, då könstillhörighet visat sig vara en avgörande faktor för skolresultat, intresserade av att utforska relationen mellan utveckling av en manlig könsidentitet och de generellt lägre resultaten för pojkar.

Frågeställningar:

- Hur upplever pojkar i år 9 förhållandet mellan normer för manlighet och den moderna, individualiserade skolans krav och förväntningar på elevens ökade egenansvar?
- Skulle en eventuell dissonans mellan normer för manlighet och skolans krav och förväntningar kunna vara en bidragande orsak till att pojkar presterar resultatmässigt sämre i skolan än flickor?

2 Teoretisk anknytning

2.1 Några begrepp

Nedan följer förklaringen av några begrepp som vi använder oss av i arbetet. Eftersom dessa begrepp är av stor vikt för vårt arbete finner vi det relevant att här förklara dessa. *Dissonans* betyder enligt Nationalencyklopedins Internettjänst "Det obehagliga känslotillstånd som uppstår när en person samtidigt omfattar sinsemellan oförenliga attityder, eller när det råder en konflikt mellan vederbörandes attityder och handlingar. Detta leder till att en strävan att förändra attityderna eller handlingarna så att de blir förenliga (konsonanta) med varandra". Ett exempel kan vara en elev som upplever något, går in i situationen, läser av den och förhandlar därefter.

Socialisationsprocess beskrivs av Sjöberg (1991) som en process där normer och värderingar införlivas av individer. Dessa normer är grundläggande för att en grupp skall fungera tillsammans genom att ange vad som anses som normalt och riktigt beteende. Genom denna process lär sig individerna att kommunicera och umgås med varandra och införlivar därigenom även samhällets kultur; språk, vanor, kroppsspråk, traditioner, seder och bruk, etcetera. Vi kommer använda begreppet främst som en genusaspekt, om hur pojkar socialiseras in i skolans kultur samt normer för manlighet.

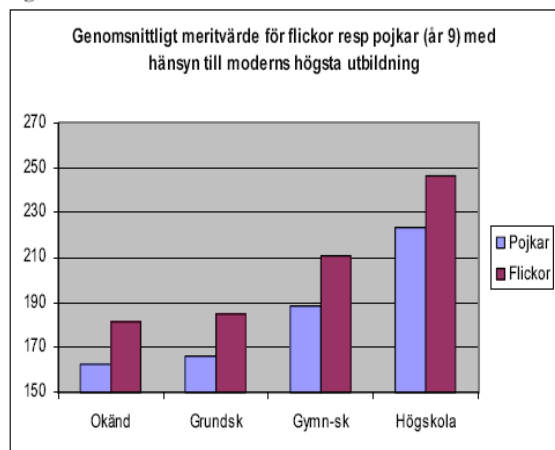
2.2 Kön och genus

2.2.1 Att diskutera skillnader mellan kön

Att diskutera och kategorisera utifrån könsaspekten är, som vi nämnde i inledningen, inte helt oproblematiskt. Innan vi ger oss in och analyserar och kommenterar vår undersökning vill vi därför klargöra lite kring dessa begrepp, hur vi ser på dem och hur vi ämnar använda oss av dem. Det ämne vi valt att fokusera på i vår studie rör könsmässiga skillnader av resultat i svensk grundskola. Det är alltså skillnaden mellan pojkars och flickors prestationer i form av betyg och att lyckas ta sig vidare till de nationella gymnasieprogrammen som utgör utgångspunkten för arbetet. Anledningen till att vi valt att fokusera på skillnader mellan de två könen, och inte mellan olika socialgrupper, geografiska eller etniska grupperingar är, som vi också nämnde i inledningen, att färsk statistik visar på att just skillnader mellan pojkars och flickors resultat utgör en konstant faktor över alla samhällsskikt. De senaste årtiondena har skillnader i social bakgrund dominerat forskningen kring könsskillnader i skolframgång. Även idag lever, bland annat i den anglosaxiska debatten, tendenser till samma tolkningsförfaranden kvar. Faktum är dock att klyftan mellan pojkars och flickors resultat är lika stor även i de övre samhällsskikten, där pojkar har ett förflutet som överlägsna sina skolkamrater av det motsatta könet. (Björnsson 2005, s. 18-21) Detta framgår av figuren nedan.

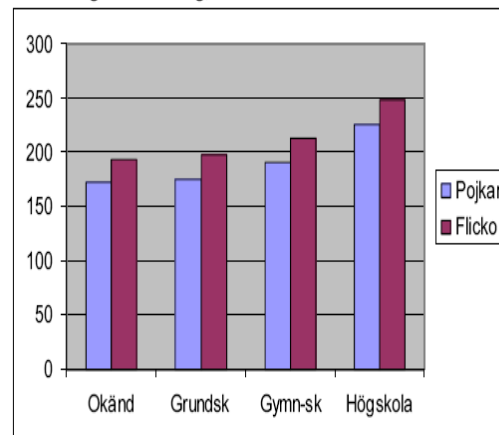
Fig. 1 Följande diagram är hämtade ur Björnssons rapport (2005) och består av bearbetade data från Skolverkets hemsida. De visar hur skillnaden i resultat mellan könen består i samtliga socialgrupper utifrån moderns resp. faderns högsta utbildning.

Figur 3:2.

Källa: Skolverket, bearbetade data. Obs. I syfte att demonstrera skillnaderna överdrivs dessa i figuren genom att skalan börjar vid 150.

Figur 2:4. Genomsnittligt meritvärde för olika elever med hänsyn till faderns högsta utbildning, år 9 lå 2003/04.

Källa: Skolverket, bearbetade data

När vi talar om kön så är det alltså här enbart utifrån de grupperingar som kategorierna flicka/pojke utgör. De skillnader som har påvisats gäller alltså mellan två grupper som lika gärna hade kunnat utgöras av mörkhåriga och blonda personer. Termerna kön, pojkar och flickor kommer således i detta arbete mestadels att användas helt utan värdeladdning för att hänvisa till de två grupperingar mellan vilka det existerar en avsevärd skillnad i skolresultat.

Det vi sedan är intresserade av är att hitta möjliga orsaker till dessa skillnader. I diskussionen är det då inte könet, det biologiska, i termer av hur unga kvinnor och män från födseln är utrustade fysiskt och mentalt för att klara olika uppgifter inom skolans ram, som intresserar oss. Det är snarare att undersöka vad dessa två kategorier kan ha för olika förutsättningar, sett som genus, eller socialt skapade könsdikotomier, att lyckas uppfylla skolans mål och förväntningar. Vi vill alltså undersöka vilka attribut som medföljer en viss könskategori, såsom normer för hur man skall vara, se ut, vad man skall göra och inte göra, och hur detta i sin tur påverkar den enskilde individen i mötet med skolans krav och förväntningar. Själva begreppet *genus* har successivt införlivats i det svenska språket, med början på 1980-talet, som en beteckning på kulturella och därmed icke biologiska skillnader mellan könen. Kvinnligt och manligt genus brukas således i detta arbete som sociala och kulturella konstruktioner som fungerar som rättesnören inom och mellan de två könskategorierna och som återskapas och revideras i en ständig process (Ambjörnsson 2004, s. 11-12).

Vi är som sagt väl medvetna om problematiken kring att diskutera dessa företeelser. Till att börja med så är det vanskligt då man lätt hamnar i ett generaliserande mönster. När vi talar om en grupp och dess generella attribut så kan det lätt framstå som att samtliga inom denna grupp bör kunna tillskrivas ett särskilt drag just bara för att den tillhör den specifika gruppen. När vi säger att pojkar presterar sämre i ett visst ämne så innebär det ju inte att samtliga pojkar presterar sämre eller att en pojke som presterar tvärt emot bättre skulle vara mindre pojke för det. Det är majoriteten av gruppen pojkar vi pratar om här, i samtliga ämnen sammanräknat. Att beskriva ett givet resultat kan lätt bidra till att förstärka redan befästa fördomar kring könets vara eller icke vara. Fanny Ambjörnsson (2004) talar i sin avhandling, *I en klass för sig*, om att killar och tjejer, för att lyckas vara killar och tjejer på "rätt sätt",

måste representera en så kallad normativ heterosexualitet. För att säkerställa att man omfattas av normen måste man ta avstånd ifrån dess motsats. Ambjörnsson menar därmed bland annat att vi vet att vi är heterosexuella genom det faktum att vi inte är motsatsen, det vill säga homosexuella. På samma sätt skapas normen för manlighet i kontrast till normen för kvinnlighet och vice versa. (Ambjörnsson, 2004) I detta sammanhang blir det därför extra känsligt att diskutera könen emot varandra och inte utifrån inbördes strukturer. Om det till exempel ur intervjuerna skulle framkomma att det anses som typiskt kvinnligt att vara duktig i ett visst ämne så skulle den informationen, om man lutar på Ambjörnssons resonemang ovan, kunna utgöra ett hinder för en pojke som är van att prestera bra i just detta ämne. Vi är alltså väl medvetna om att vi i detta arbete riskerar att tänga eller till och med överskrida gränsen mellan ren fakta och påspädande av fördomar. Möjligen är dock detta en problematik som rör större delen av all köns- och genusforskning, och således inte något som bör tillskrivas enbart denna undersökning. Vi kommer att gå närmare in på hur normer för genus skapas och upprätthålls i följande stycke.

2.2.2 Könssocialisation och normer

Vi har ovan sökt beskriva problematiken kring uppdelningen mellan flickor/pojkar och kvinnor/män. Grunden till problemet är alltså att vi i resonemanget riskerar att skapa och återskapa normer och stereotypa bilder för respektive kön som kan komma att stå i vägen för en naturlig utveckling och revidering av dessa. Vad som direkt orsakar denna känslighet skall vi försöka gå lite djupare in på nu.

Begreppet *norm* förklaras i Norstedts svenska ordbok 2003 som följer: ”Norm- Allmänt godtagen regel för handlande eller tänkande, ofta av social karaktär och inte nedskriven.” En norm kan således ses som en slags oskriven lag som bestämmer hur en särskild individ i ett specifikt sammanhang bör handla och tänka. Begreppet har en normaliserande karaktär och betecknar på så vis något som faller inom ramen för vad som anses som accepterat och normalt. När man läser om normer dyker ofta idéer om socialisations- och civilisationsprocesser upp. Dessa innebär att man betraktar varje enskild individ som en del i flera sociala gemenskaper. En person som växer upp under vissa särskilda förhållanden socialiseras in i ett sätt att vara, tänka, tala, och så vidare. Senare i livet möter man ytterligare normer som gäller till exempel med kompisarna, i skolan, på arbetet och med svärföräldrarna. På så vis kan man betrakta normer som inkorporerade i människan sedan tidig ålder, och då de utgör en del av den sociala processen medför det att vi inte nödvändigtvis måste vara medvetna vare sig om deras existens eller om att de faktiskt, i mångt och mycket, styr våra liv.

När det gäller normer för respektive kön menar Tallberg Broman (2002) att det är känsligt, både för pojkar och för flickor, att inte förhålla sig enligt förväntningarna till genusgränser. Hon menar till och med att man kan ”/.../ förlora, eller hota, sin manlighet eller sin kvinnlighet om man ägnar sig åt fel saker, fel yrken, fel ämnen. Överträdelser karakteriseras som att man betar sig omanligt eller okvinnligt.” (Tallberg Broman. 2002, s. 29) Historiskt sett verkar det dock, menar Tallberg Broman, ha ansetts värre för en man att överskrida gränserna för sitt kön. Konsekvenserna för en man eller pojke som blir betraktad som en kärring, en mjukis eller mes, är därför värre än för en flicka som utmanar sina genusgränser. Vår historia bjuder på en lång tradition av olika former av förnedring och bestraffning för de som brutit mot normen. Mer om detta i stycke 2.2.3 Maskuliniteter.

2.2.2.1 Social positionering

Phoenix (citerad i Björnsson, 2005 s.26 f) menar att pojkar inte är ”fria individer som kan välja att anstränga sig för bra skolresultat utan de måste dagligen förhandla om sin position i förhållande till andra pojkar med olika status”. Pojkar, menar hon, jobbar ständigt med att placera sig socialt, en så kallad social positionering. Phoenix (2004 s.228) skriver att

skolgången inte bara handlar om att skaffa sig en utbildning med betyg utan att den lika mycket handlar om att förhandla till sig en social position och identitet vilken är en mycket komplex social process. Detta återkommer vi till längre fram under rubrik 3.3.2 Pojkars könsocialisation och modern skolas krav i konflikt. Denna ständiga förhandling i skolan är mycket krävande, men enligt Walker och Kushner (citerad i Frosh, Phoenix och Pattman, 2002 s.60 f) gör pojkar åtskillnad mellan ett offentligt och ett privat autentiskt jag. Deras offentliga identitet visar självförtroende, optimism, heterosexualitet, machouppförande och socialt beteende medan deras privata identitet visar oro över skolframgång och framtida anställningar, vilket ju går stick i stäv med deras offentliga identitet. Vidare menar de att det är lika viktigt att erkänna vikten av de privata och offentliga åtskillnaderna pojkarna gör när de konstruerar och erfar sina identiteter som att hålla i åtanke att det inte bara är det privata jaget som är det autentiska och det offentliga jaget, i kontrast, som är konstgjort med gruppträck och manipulation. Genom detta resonemang verkar det som den sociala positionering som sker i skolan inte förekommer utanför gruppsammanhang.

Francis (citerad i Frosh, Phoenix och Pattman, 2002 s.59 f) skriver om laddishness [i fortsättningen fritt översatt till grabbighet] som en slags kultur vilken utvecklas i gruppsammanhang och som strider mot intellektuella prestationer i skolan. Hon fann i sin intervjustudie att pojkar faktiskt konstrueras, både av pojkar och av flickor, till att vara omogna i gruppsammanhang. Francis skriver att grabbigheten framkallar hedonistiska beteenden såsom "having a laugh", alkoholkonsumtion, splittrat/rubbat beteende, objektivering av kvinnor etcetera. Vidare menar hon att de grabbiga värderingarna har en hög status i mediala sammanhang och då särskilt i situationskomedier (sitcoms). Samtidigt fördöms också det grabbiga beteendet i och med att pojkar får sämre betyg i skolan. Francis frågade sina studieobjekt om de höll med om att de grabbiga värderingarna hindrade dem i sitt lärande och två tredjedelar höll med. Fastän denna grabbighet kritiserades, främst av flickorna som att vara omogen, spela tuff, glänsa och skryta, menade också eleverna att grabbigheten var viktig och önskvärd i pojkgrupper samt för att locka/attrahera flickor. Den sociala positioneringen i skolan som pojkar ständigt förhandlar om, tillsammans med det grabbiga beteendet och värderingarna, kan hindra deras utveckling och lärande i skolan vilket kan resultera i sämre betyg. Det finns dock en del forskare, enligt Connell (citerad i Frosh, Phoenix och Pattman, 2002 s.71), som menar att man, i medelklasskolor med akademisk inriktning, uppmuntrar pojkar att ta ansvar och vara förnuftsmässiga hellre än att vara aggressiva och stolta med grabbiga beteenden.

2.2.2.2 Genusidentitet

Messerschmidt (citerad i Frosh, Phoenix och Pattman, 2002 s.71) menar att i de skolor där pojkar uppmuntras till att ta ansvar så skapas det samtidigt inom skolidrotten en miljö för konstruerande av maskuliniteter som hyllar tuffhet, seghet, uthärdande och uthållighet. Fundberg (2003) skriver att det under 1900 talet blivit maskulint att utsätta kroppen för smärta som man inte ska visa. "Att utsätta den egna, manliga, kroppen för smärta framställs också som att göra ett jobb" (Ibid. s.90). Dessa värderingar påverkar pojkar i deras identitetsskapande där de också ska förhålla sig till de traditionella manliga attributen och värdera maskuliniteter. De finns vissa beteenden och värderingar som anses som värdefulla och dessa hyllas. Pojkar skapar en gemenskap som handlar om att kommentera eller upprätthålla relationer. En viktig aspekt av relationerna rör genusordningen – vad uppfattas som kvinnligt respektive manligt. "Denna ordning präglar sedan deras relationer till olika maskuliniteter och femininiteter" (Connell, citerad i Fundberg, 2003, s. 147) Särskilt inom idrotten, fortsätter Fundberg (2003) fostras man till att tävla. Där finns också en outtalad normativ estetik vilken uttrycks genom pojkars strävanden till likhet sinsemellan. Exempel på detta är frisyr, märkeskläder, sprayer, rak skum etcetera. Som tidigare nämnts, uppträder pojkar olika i olika situationer och Fundberg ger exempel på hur kvinnor ofta kan kallas för

kärringar i omklädningsrummet men mamma utanför. Ibland kan de agera så jämställt och ibland så ojämnt. Han menar att det handlar om situationer och relationer man inte vill ändra på och för att förstå maskuliniteter måste man förstå att allt agerande är situationsbundet. Det är en relation som utvecklas och synliggörs i särskild kontext. Maskuliniteter skapas och pojkar beter sig på ett visst sätt. Vissa ritualer kan exempelvis äga rum på offentliga platser vilka är en mycket viktig aspekt eftersom de signalerar ett budskap till omgivningen (Ibid.). Så enligt Fundberg skapas en normalitet inom idrotten (särskilt pojkfotbollen) innehållande en ”manlig” fostran. Pojkar fostras in i sin manlighet med dess tillhörande värderingar samt uttrycken för dessa.

2.2.3 Maskuliniteter

Idealen för manlighet förändras över tid. Tallberg Broman (2002) menar att det kan vara enklare att studera normer för manlighet ur ett historiskt, socialt och etniskt perspektiv än i nutid. De blir då lättare att urskilja och bilderna blir stabilare. Traditionellt har mannen länge tillskrivits egenskaper som fysisk styrka, uthållighet och ansvar för sin familj. (Ibid. s. 32) Även om det idag är svårare att urskilja tydliga skillnader mellan könen menar hon att bilderna av mannen som den rationelle och av kvinnan som den mer relationsorienterade och emotionella är mycket tydlig. Ett annat viktigt karaktärsdrag som tillskrevs mannen så tidigt som på 1800-talet och som fortfarande består är självbehärskning. Att bevara kontrollen över sig själv. Tallberg Broman citerar Nielsen från år 1869 enligt följande: ” En man är den, som är herre öfver sig sjelf, öfver sina begär och krafter. Och den som fullkomligt kan styra sig sjelf och andra är den bästa man.” (Ibid. s. 33) Detta citat vittnar alltså om både självbehärskning och ledarskap som viktiga manliga attribut. Dagens föreställningar om manlighet går däremot kraftigt isär.

När det gäller maskuliniteter så menar Connell (1999) att det finns en uppsjö av sådana och att dessa varierar starkt med tid och kontext. Precis som de olika normer en individ möter, i de sociala sammanhang där den ingår, bildas en komplex väv av riktlinjer för hur denne bör uppföra sig, så bildas även olika budskap om hur en man bör vara i olika sammanhang en samling mångbottnade regelverk. Det kan röra sig om till exempel maskuliniteter inom arbetarklassen, bland svarta män eller inom kyrkan som blandas med varandra eller andra former beroende på de sammanhang inom vilka den specifika individen rör sig. Med andra ord kan man säga att olika genusrelationer opererar inom olika sociala sammanhang och miljöer och att dessa sedan kombineras till komplicerade vävar. (Connell 1999, s. 100). Frosh, Phoenix och Pattman, (2002) skriver också om betydelsen av olika kontext för uttryck av maskuliniteter, att allt är situationsbundet. Pojkar har olika maskuliniteter i olika sammanhang. De menar att pojkar skapar sitt genus, sin maskulinitet, men att spänningar och kostnader är involverat i det polariserade genusskapandet samt att främst flickor och underordnade pojkar får betala.

Connell, och många andra med honom, menar att det inte bara existerar ett maktförhållande mellan män och kvinnor i samhället utan även mellan olika grupperingar av män. Han talar om fyra huvudsakliga mönster av manlighet, och relationer mellan dessa, i dagens västerländska samhälle. Högst upp i den hierarkiska skalan har vi den *hegemoniska* maskuliniteten. Detta förklarar Connell som ”/.../ den konfiguration av genuspraktik som innehåller det för tillfället accepterade svaret på frågan om patriarkatets legitimitet”. (Ibid. s. 101) Det handlar alltså om ett manlighetsideal som för tiden står överst på listan för vad som anses som accepterat, som i princip är ouppnåeligt, och som samtliga män är tvungna att förhålla sig till på ett eller annat sätt. Connell menar vidare att denna hegemoni, eller detta herravälde som ordet även betyder, inte nödvändigtvis behöver ha någonting med makt i samhället att göra. En hegemonisk maskulinitet behöver inte innehas av en statsminister eller kunglighet utan kan mycket väl representeras av en filmstjärna eller en ren fantasifigur. (Ibid.)

I kontrast till den hegemoniska maskuliniteten har vi den *underordnade* som befinner sig tvärt emot den förstnämnda. Som exempel på detta har vi den heterosexuelle kontra den homosexuelle mannen. Precis som Ambjörnsson (se ovan Kap. 2.2.1) och många andra menar även Connell att manlighetsgränserna upprätthålls i förhållande till homofobi och till vad som anses som kvinnligt, det vill säga förakt mot kvinnor och homosexuella män. Karaktärsdrag hos en *riktig* man framställs utifrån rädslan att bli betraktad som böj eller kärring, varför den underordnade maskuliniteten av majoriteten som regel kraftfullt fördöms. Connell tar upp medias ridiculiserade bild av den moderne, känslomässige mannen, och män som strävar för feminismen, som exempel på detta. (Connell 1999, s. 216) Det finns många olika tilltal som riktas mot män som strider mot idealet. Vanligast är att dessa kan relateras till det kvinnliga könet som t.ex. kärring, hora, fjolla eller mes. Ett annat mycket vanligt skällsord idag är böj. Ett verk som det ofta refereras till i detta sammanhang är Mikael Niemis bok *Populärmusik från Vittula* (2000). Ett flertal av våra referensverk tar upp just denna bok. I Tornedalsfinskan existerar nämligen det mycket essentiella uttrycket ”Knapsu”, som betyder kärringaktigt, och företräder allt som en karl inte får beskaffa sig med. Knapsu kan endast en man vara, och det är han om han utför något som betraktas som typiskt kvinnligt. Så här beskriver Niemi tankar om begreppet i sin bok:

Man kan säga att mansrollen i Tornedalen går ut på en enda sak. Att inte vara knapsu. Det låter enkelt och självklart, men det hela kompliceras av olika specialregler som det ofta tar tiotals år att lära sig... vissa sysslor är i grunden knapsu och skall alltså undvikas av män. Dit hör gardinbyte, stickning, matt-vävning, blomvattning och liknande. Andra sysslor är lika definitivt manliga såsom trädfällning, älgjakt, flottning, dansbaneslagsmål. Sedan gammalt har världen varit tudelad, alla har vetat vad som gällde. Men så kom välfärden. Och plötsligt tillkom hundratals nya sysslor och uppgifter som förvirrade begreppen... /.../ Kan en riktig karl dammsuga bilen med äran i behåll? /.../ Är det till exempel knapsu att äta lättmargarin? Ha kupévärmare? Köpa hårgelé? Meditera? Använda plåster? Lägga hundskit i en påse?

En annan sorts relation mellan grupper av män finner vi i den s.k. *delaktigheten*. Inom denna ram finner vi den största andelen män, som här förhåller sig till det hegemoniska projektet utan att slaviskt följa dess reglemente. Delaktighet kan således betraktas som en slöare version av den hegemoniska maskuliniteten, som i mångt och mycket är en följd av kompromisser med en kvinna i hemmet. Dessa män kan således hålla sig inom ramen för det accepterade utan att stå på barrikaderna, och drar på så vis fördel av patriarkatet samtidigt som de betar sig respektfullt mot kvinnor, tar hand om sin familj och tar sitt ansvar i hushållsarbetet. (Connell 1999, s. 103-104)

Den fjärde och sista relationsformen väljer Connell att kalla för *marginalisering*. Denna utgörs av förhållandet mellan maskuliniteter i olika samhällsklasser och etniska grupperingar, som t.ex. vita mäns förtryck av svarta i USA eller överklassens förtryck av arbetarklassen osv. Avgörande för vem som blir auktoritet och marginaliserad är den s.k. auktoriseringen av just den dominerande gruppens hegemoniska maskulinitet i sammanhanget. Den svarte kortdistanslöparen i USA är exempelvis en stark representant för den hegemoniska maskuliniteten i sin kontext, medan detta i sig inte bidrar till att öka den svarte mannens sociala status i samhället rent generell. (Ibid. s. 105)

Dessa relationer, menar Connell, utgör ett ramverk utifrån vilket vi kan tolka och förstå olika maskulinitetsformer. Han menar mycket bestämt att det inte går att förenkla resonemang kring genusordningar genom att tala om olika karaktärstyper. Varje man har en unik kombination av olika beteenden skapade i en relationsstruktur och i särskild kontext som är starkt föränderliga över tid. (Ibid.) Några som tagit mycket fasta på Connells resonemang är Fridh, Sjögren och Söderström som skrivit boken *NORMAL, eller?* (2003), ämnad som vägledning för killgruppsledare. De menar att Connell för dem gjort synligt det sociala spel i vilket killar tvingas delta för att bli vuxna män. De skriver: ”Studerar vi manlighet utifrån

dessa relationer synliggörs det tvång under vilket manlig identitet skapas.” (Fridh, Sjögren och Söderström 2003, s. 32) Vidare menar de att *delaktigheten* tillåter män en känsla av att leva som rätt sorts män. ”Att förhålla sig till de riktlinjerna hjälper män att försöka passa in i ett mönster av delaktig manlighet. Ett mönster som skulle kunna beskriva en *vanlig* man, en medelsvensson.” (Ibid., s. 34) Vanligheten för sedan med sig fördelar som grundar sig på att samhället i stort styrs av män, och de flesta män tar detta som självklart och är inte ens medvetna därom. De anser även att föraktet mot det som strider mot den hegemoniska maskuliniteten begränsar pojkar och män och hindrar dem från att utveckla sidor i sig själva som alla bär på. Att bryta mot normen och gå över gränsen är att direkt inta en underordnad ställning vilket kan leda till utfrysning, mobbning och nedvärderande tilltal. Därför, menar Fridh, Sjögren och Söderström, är det föga förvånansvärt att pojkar som regel väljer att anpassa sig i tystnad istället för att ifrågasätta. (Ibid. s.35)

2.3 Skola och könssegregering

Ur hygienisk synpunkt hade invändningar rests mot samundervisningen främst, medan flickorna, vilkas organism det vore angelägnast att skydda mot intellektuell överansträngning, utsattes för samma krävande uppgifter som gossarna. (1918 :års skolkommitté genom Tallberg Broman., 2002, s. 35)

Skolan var länge en institution avsedd enbart för män. Man ansåg att kvinnans plats var i hemmet och mannens ute i samhället. När flickorna sedermera fick tillträde till skolan var det under skilda former från pojkarna. Den allmänna åsikten var att pojkar och flickor inte skulle uppfostras på samma sätt då de inte var lika och inte heller skulle bli lika. Särundervisning var således ett faktum och ansågs som en nödvändighet. Skillnader mellan könen är således inget nytt diskussionsämne inom skolvärlden. Man trodde helt enkelt att de biologiska skillnader som fanns mellan könen var för stora för att de skulle kunna lära sig samma saker. (Tallberg Broman 2002, ss 33-35). Flickorna skulle lära sig sysslor som var lämpade för dem av kvinnliga lärare i särskilda flickskolor och alla pojkar utom de fattiga skulle uppfostras av män för att ägna sig åt ”fäderneslandet i stort” (J.J Rousseau enligt Tallberg Broman. 2002, s. 34). Det var först vid införandet av folkskolan som man började diskutera fördelar med samundervisning även om bondeståndet var av åsikten att de enda ämnen flickorna egentligen behövde för att kunna bli goda husmödrar var läsning och kristendom. Idag har vi en totalt annorlunda syn på skolan. Idag regerar istället, enligt Tallberg Broman en *likhetsideologi* som innebär målsättningen att behandla alla individer lika oavsett kön, socialgrupp eller etnicitet. Fokus har förflyttats från pojken eller flickan, invandrapojken eller invandrarflickan, till den enskilde individen med sina egna, unika förutsättningar och talanger. (Ibid., s.35)

2.4 Den moderna skolan/Individualisering

De senaste decennierna har skolan påverkats av en omfattande samhällstrend som har inneburit en stor förändring i synen på utbildning och lärande i Europa. Ann Phoenix, professor i social- och utvecklingspsykologi på Open University i England, talar om neoliberalism, ett ekonomiskt system som bygger på fri marknad och som har smugit sig på de senaste decennierna och sedermera snarast invaderat Europa. Detta har fört med sig företeelser som konkurrens, entreprenörskap, privatisering, självständighet från staten och individuellt ansvar, för att nämna några exempel. Det kanske viktigaste draget utgörs av decentralisering av makten och ansvaret och en överföring av detta till individen. Men friheten i att inneha makten över sig själv och sitt eget öde innebär också i förlängningen ökade krav och ett ökat ansvar. När det kommer till kritan handlar det alltså om samhällets

krav på individen att genom fria, autonoma val hålla sig över ytan genom att självständigt, och helt utan påtryckningar utifrån, hålla sig uppdaterad, under kontinuerlig utveckling i ett livslångt lärande, och att aktivt delta i konkurrensen i samhället för att ta sig an de möjligheter som erbjuds. Man talar om "the four Cs- change, choice, chances and competition- " (Phoenix 2003, s. 229.), det vill säga förändring, val, chanser och konkurrens, som de fyra grundstenarna i det neoliberalistiska systemet. Detta inbegriper även en tro att alla individer i mångt och mycket fungerar och agerar på samma sätt i en given situation, vilket har förorsakat en hel del kritik av detta system. Man utgår ifrån att samtliga kan se sig själva som rationella, autonoma aktörer, redo att kasta sig över de möjligheter och val som samhället erbjuder dem. Kritikerna menar tvärtom att alla människor är födda olika. Det existerar visserligen starka, konkurrenskraftiga personer, men likväl även svagare, omotiverade personer, vilket med säkerhet kan utgå från även i skolan. Priset för det neoliberala systemet menar kritikerna får betalas av den medborgerliga individ som känner sig kraftlös, exkluderad och alienerad från en marknad som styrs av girighet. Detta system kommer således alltid medföra en tydlig uppdelning mellan vinnare och förlorare, där de sistnämnda anses bara ha sig själva att skylla för den uteblivna framgång som det står alla i samhället fritt att söka. (Ibid., s. 229-230)

I svallvågorna av detta ekonomiska system, och det effektiva kunskapssamhälle som det inneburit, har synen på kunskap och lärandet som nämnt genomgått en betydande förändring. Applicerat på skolans värld innebär detta i stora drag att ansvaret för allt lärande i skolan har förflyttats från skola och lärare till eleven själv. Det förväntas helt enkelt i dag av eleverna att de skall kunna och vilja ta fullt ansvar för sina utbildningsår. Så här står det bland annat skrivet i den aktuella läroplanen för det obligatoriska skolväsendet Lpo 94:

Mål att sträva mot

Skolan skall sträva efter att varje elev

- tar ett personligt ansvar för sina studier och sin arbetsmiljö,
- successivt utövar ett allt större inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan /.../

Läraren skall

- utgå från att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan, /.../

Källa: Skolverket.se

Dessa formuleringar är således mer eller mindre direkta konsekvenser av den neoliberalistiska vägen som sköljt in i vårt land över Europas gränser. Måhända känner de flesta av oss idag igen dessa tankegångar, att skolan har förändrats i denna riktning, men har vi ställt oss frågan vad det kan få för effekter? Är det i verkligheten rimligt att som lärare kategoriskt "utgå ifrån att eleverna kan och vill ta ett personligt ansvar för sin inläring och för sitt arbete i skolan."? En effekt som antas komma av individualiseringen och det ökade elevansvaret är att andelen gemensamma genomgångar med läraren minskar kraftigt. Torde då inte detta system få till följd att man tappar flera elever på vägen, som av olika anledningar inte känner sig manade, eller ens i stånd att ta detta ansvar vid en så känslig ålder som grundskolan ändå utgör. Att oproblematiskt förvänta sig att samtliga elever är förmögna, vid en och samma tidpunkt i livet, att se kopplingen mellan dagens ansvarstagande och en mer eller mindre lyckad framtid, är inte det att resignera ifrån en betydande del av läraryrket? Björnsson skriver: "Om man i undervisningen tenderar att låta eleverna sköta sitt utan vidare stöd, handledning och uppföljning, så blir självfallet de elever som har de största svårigheterna med motivation eller med förståelse eller dylikt, systemets förlorare." (Björnsson 2005, s. 53) Vad detta system kan ha för effekt på pojkars prestationer i skolan skall vi gå närmare in på i nästa kapitel.

3 Tidigare forskning

Detta kapitel har två syften. Det första är att ge en kortfattad och klar bild över utgångspunkten för detta arbete, nämligen de resultatmässiga skillnader mellan pojkar och flickor som idag har identifierats i svensk skola. Det andra är att redovisa tidigare forskning på området. För att kunna ge en så tydlig och korrekt redovisning av statistiken som möjligt har vi valt att presentera den i form av tabeller och diagram.

3.1 Statistik

I den första figuren kan vi se att pojkar under läsåret 04/05 har uppnått ett lägre genomsnittligt meritvärde än flickor. Tabellen visar även att en mindre andel av pojkarna har uppnått målen och att en större andel av pojkarna inte lyckats få behörighet till gymnasieskolans nationella program än flickorna.

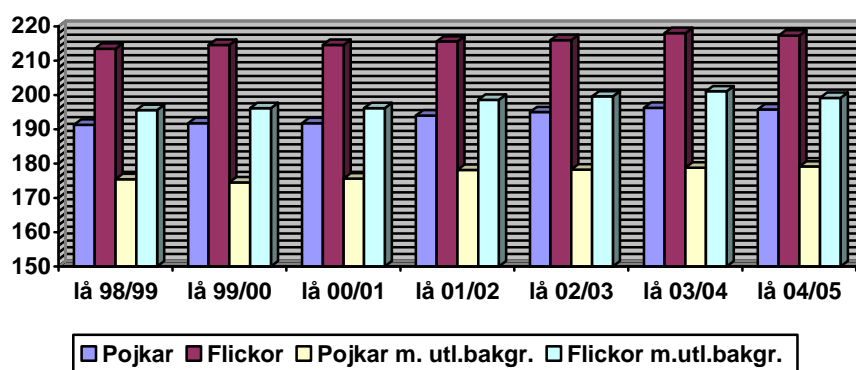
Figur 2 Meritvärde, måluppfyllelse och behörighet, år 9, lå 2004/2005

	Genomsnittligt meritvärde	Andel (%) som ej nått målen	Andel (%) som ej nått behörighet
Pojkar	195,8	14,1	8,4
Flickor	217,3	10,3	6,1

Källa: Skolverket

Följande diagram visar det genomsnittliga meritvärdet över tid för pojkar och flickor av svenskt respektive utländskt ursprung. Här framgår med en enorm tydlighet hur flickorna dominerar betygsmässigt över pojkarna, både inom de två etniska grupperingarna för sig och sett som könsgrupper. Anmärkningsvärt är alltså att trots att statistik visar att elever med utländsk bakgrund i snitt presterar sämre än svenskfödda elever så ligger flickor med utländsk bakgrund högre i betygssnitt än svenskfödda pojkar.

Fig. 3 Genomsnittligt meritvärde över tid uppdelat på kön. (Observera att skalan på den vertikala axeln börjar vid betygssnitt 150 för att lättare kunna utläsa skillnaden.)

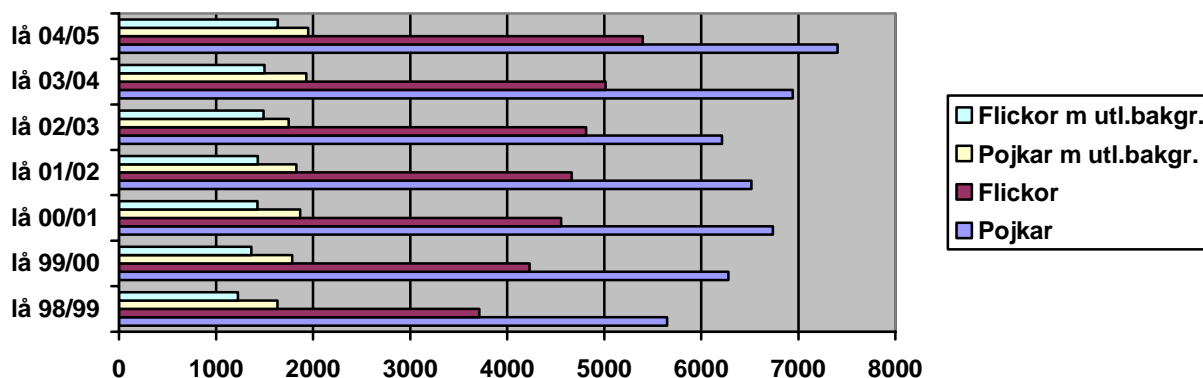

Källa: Skolverket

I nästa diagram visas överrepresentationen av pojkar bland de elever som ej uppnått allmän behörighet för gymnasieskolan. Följden för dessa elever blir då att de antingen får gå direkt ut i arbetslivet eller att de får påbörja ett s.k. individuellt program, som finns med olika inriktningar, där de kan öka sina chanser att komma in på ett av de nationella som vi tidigare

nämnt utgörs av de samhällsvetenskapliga och naturvetenskapliga programmen. Även här gäller majoriteten både svenskfödda pojkar och pojkar av utländsk härkomst.

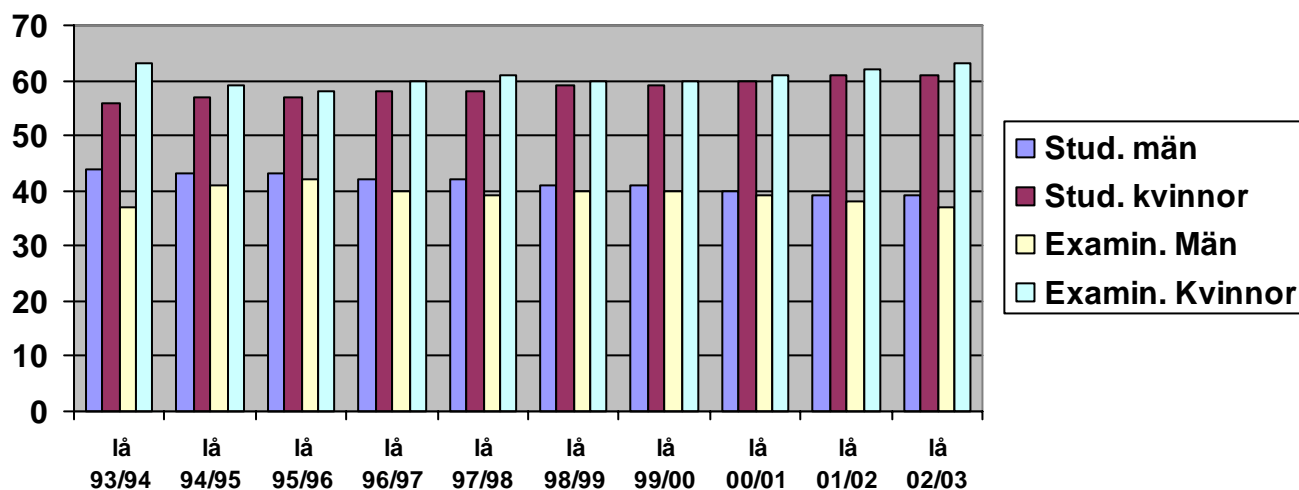
Fig. 4: Antal elever som ej uppnått målen i ämnen som krävs för grundläggande behörighet till nationellt program i gymnasieskolan, läsåren 1997/98–2004/05

Källa: Skolverket (<http://www.skolverket.se/sb/d/1231>)

Figur 2.4 nedan visar den könsmässiga uppdelningen av högskolestuderande över tid. Anmärkningsvärt är att vi ser en gradvis, om än diskret, ökning av andelen kvinnor från läsåret 93/94 till 02/03 och en motsvarande minskning av andelen män.

Fig. 5 Andel studerande och examinerade kvinnor och män på högskola i procent från lå 93/94 till och med. lå 02/03.

Källa: SCB (<http://www.scb.se/Statistik/UF/UF0205/2002I03/UF20SM0401.pdf>) s.8

I anslutning till denna statistik i SCB och högskoleverkets rapport, *Universitet och högskolor. Studenter och examina i grundutbildningen 2002/03*, diskuteras vad som kan tänkas ligga till grund för den större andelen kvinnor som söker sig till högskola i Sverige. Man menar här att gymnasieskolans utbud av yrkesutbildningar främst är inriktade mot traditionellt manliga yrken varför kvinnor då i högre grad söker sig mot en yrkesspecialisering inom högskolans ramar. (Som exempel kan man kanske nämna att bygg- och fordonsprogram i gymnasieskolan brukar locka fler pojkar, medan barn och fritidsprogrammet och frisörutbildning i regel

attraherar flest flickor.) En annan orsak till den högre andelen kvinnor tros vara flickornas generell bättrade studieresultat från gymnasieskolan än pojkar.

Det kan vara av vikt att framhäva, trots att resultaten ovan är till synes entydiga, att det är svårt att definitivt avgöra om det egentligen har skett någon betydande förändring i resultat över tid. Med detta menar vi att skillnaderna mellan könen visserligen ser ut som de gör, men att de inte nödvändigtvis har varit särskilt annorlunda om man går ett eller två decennier tillbaka i tiden. Mycket talar dock för detta. Björnsson (2005) lyfter fram att nordiska forskare har kunnat dra slutsatsen att den könsmissiga skillnaden vad gäller läsförmåga har ökat. Vidare har svenska forskningsgrupper kunnat påvisa att flickorna, inom matematik och naturorienterade ämnen, länge legat efter pojkarna i resultat men nu kommit ikapp. (Björnsson, 2005, s. 15) Pojkar och flickor har idag likvärdiga resultat i nationella prov i matematik. Trots detta uppnår flickor ett något högre betyg i ämnet. (Ibid., s. 24) Huruvida detta dock är ett bevis på flickornas generellt förbättrade prestationer eller pojkarnas försämrade dito är dock en relevant fråga att ställa. Därom ger Björnssons rapport ingen fördjupad förståelse.

3.2 Kön och skolframgång

Den allmänna ungdomsforskningen har genom historiens gång varit i princip enkelriktad mot pojkars liv och utveckling. I det offentliga rummet är det forskningshistoriskt faktiskt nästan uteslutande pojkarna som har varit i fokus. Flickorna har fått förbli i skymundan, och återfunnits mer i forskning kring det privata och hemmet. Tallberg Broman (2002) talar om förskolan och skolan som utvidgade delar av hemmet, varför det inte är svårt att förstå hur flickorna kom att utgöra primärt studieobjekt här. När det gäller forskning kring kön och skolframgång är det nämligen precis tvärt om att den mesta energin genom historien har riktats mot att undersöka flickors villkor och prestationer. Detta mönster har ytterligare förstärkts genom att de flesta manliga forskare har forskat kring ungdomskulturer, pojk- och idrottskulturer, medan kvinnliga forskare varit mer intresserade av att undersöka flickornas kommunikationsmönster och prestationer innanför institutionerna. Detta är dock mönster som börjat luckras upp mer och mer. Idag växer det successivt fram nya forskningsrapporter av kvinnor som behandlar flickor i ungdomskulturer och av män och kvinnor som fokuserar på pojkar inom utbildningsväsendet. (Tallberg Broman, 2002, s. 90-91)

Med anledning av debatten som vuxit fram kring pojkarnas underprestationer i skolan har det på uppdrag av Myndigheten för skolutveckling kommit ut en alldeles rykande färsk forskningsrapport som behandlar just detta ämne och som vi nämnde i föregående stycke. I denna sammanfattas aktuell forskning kring pojkars jämförelsevis lägre studieresultat i dagens skola och tänkbara orsaker till problemet. Författaren Mats Björnsson skriver att han även fick ett liknande uppdrag av Utbildningsdepartementet under år 2004, vilket säger en hel del om ämnets relevans i dagens skola och samhälle. Problemet är uppmärksammat, taget på stort allvar, och numera även föremål för debatt. De teorier vi valt att presentera i detta arbete är bara några av många rapporter som behandlar just pojkars förhållande till skola och skolarbete.

Björnsson menar att det är viktigt att beakta olika klassperspektiv inom denna problematik. Han skriver att det traditionellt sett mest ser ut att vara arbetarklasspojks förhållande till skola och utbildning som kartlagts. Det är främst, i synnerhet inom den anglosaxiska debatten, dessa pojkars syn på sin könsidentitet i förhållande till skolarbete och framtiden som har orsakat en krisbild och som har uppmärksammat som ett stort problem i förhållande till "boys' underachievement". Kanske, menar Björnsson, har denna kris utvidgats och gäller numera även i lika hög grad den snabbt växande medelklassens pojkar. Björnsson föreslår att det moderna samhället kan medföra en påbörjad uppluckring av de urgamla, dikotomiserade genusbilderna. Detta nödvändiggör så en avaktualisering av en manlig

könsidentitet som i första hand skapats i förhållande till dess motsats: kvinnlighet. Kanske, menar Björnsson, utgör denna utväg ur den ”könsbur vi tycks leva i” ett mycket problematiskt vägskäl för en stor skara unga män som befinner sig i en ny social verklighet men saknar tillämpbara maskulinitetsformer att identifiera sig mot. (Björnsson 2005, s. 31) Problemet har kanske således utvidgats till att idag omfatta pojkar inom flera samhällsklasser än den hittills uppmärksammade arbetarklassen.

3.3 Teorier kring pojkars underprestation

Vad som kan ligga till grund för den betydande skillnad vi ser i resultat mellan könen i dagens skola finns det givetvis delade meningar om. I detta kapitel presenterar vi ett antal teorier samt forskare och deras studier och tankar kring pojkars underprestation i dagen skola.

3.3.1 Det nya samhällets krav på förändrade könsroller

Det vi kan utläsa ur tillgänglig statistik handlar alltså egentligen främst om flickornas frammarsch inom utbildningsväsendet. Siffrorna utgör därmed inte nödvändigtvis något bevis på att pojkar plötsligt har börjat prestera sämre. Björnsson menar att denna ökade framgång för flickor och unga kvinnor verkar, åtminstone till en del, vara en frukt av det nya samhällets förändrade och i viss mån ökade krav på kvinnan.

Tallberg Broman (2002) menar att den stora förändringen av det svenska samhället som ägt rum de senaste decennierna kräver en motsvarande omvandling av utbildningsväsendet så att individen tillåts känna tilltro till sig själv utan att begränsas av traditionella normer för respektive kön. (Tallberg Broman, 2002, s. 15) Detta, menar alltså Björnsson, har man varit mycket effektiv med, när det gäller arbetet med flickor. Politiskt har man tagit de moderna kraven som ställs på kvinnor och införlivat dessa inom skolans ram. Målsättningen att få in fler kvinnor på ledande positioner i samhället har förorsakat en diskussion kring att flickor skall manas att ta större plats samt lära sig anta ledande roller. Flickorna har även, som vi såg ovan, inspirerats att tro mer om sig själva inom den naturvetenskapliga sektorn där pojkarna länge varit starkare och där matematik kanske kan lyftas fram som det mest talande exemplet. Björnsson menar att en förändring av könsidentiteter genom samhällets utveckling ingalunda kan betraktas som en enkel företeelse. Forskning tyder dock på att politiska krafter länge har arbetat hårt för att bredda just flickors identitet, för att förändra deras ambitionsnivåer, inställning och val, i riktning mot vad som länge ansetts accepterat för en man. Björnsson menar dock att motsvarande arbete uteblivit för pojkarna och att kraven på förnyade mansideal glömts bort i strävan att lyfta fram flickorna. Som exempel på detta tar Björnsson bland annat upp att, som en konsekvens av det nya jämställdhetstänkandet inom utbildningsväsendet med början på 1960-talet, ämnen som matematik och teknik skulle komma att betonas och andra ämnen, som barnkunskap, hemkunskap och slöjd kom att successivt avskaffas, skäras ned på ordentligt eller styras mot mindre nytta inom hemmet. (Björnsson, 2005, s. 32-33) Flickornas identitet har i den meningen utvidgats, genom en expansion in på traditionellt manliga områden, medan pojkarna har stått kvar och stampat på samma punkt, tyngda av gamla, traditionella mansideal, och med en utebliven strävan mot ökad acceptans för relationsmässiga och omsorgstagande kvaliteter. Pojkarna har därmed inte getts samma möjligheter till en ny syn på att, som man, ta större del av hushållsarbete, barnuppfostran genom pappaledighet, och att vara mer känslomässigt lagd, trots att denna typ av förväntningar på män ständigt ökar i dagens samhälle menar Björnsson. (Ibid., s. 25) Detta kan mycket väl, menar han vidare, vara en effekt av kvinnors långa tradition av kamp för lika rättigheter och mäns kollektivt historiskt passiva roll. Björnsson menar vidare att denna obalans i jämställdhetsarbetet tenderar att medföra stora konsekvenser för pojkars inställning till skolan. Han skriver: ”Och inte minst kanske det har blivit svårt för pojkar att förena sin uppfattning om maskulinitet med skolans och samhällets krav och värden.” (Ibid., s. 48) Han

fortsätter: ”Jag vill pröva påståendet att den reella jämställdhetspolitiken på utbildningsområdet inte har ifrågasatt och utmanat pojkars och mäns ideal och världsbild och att pojkars relativt svaga intresse för skolarbete och höga betyg kan ha något med detta att göra – om ock ej utgöra den enda eller enkla förklaringen.” (Ibid., s. 49) Björnsson diskuterar svårigheten med att i samhället få gehör för en mer tidsenlig bild av manlighet, som passar bättre mot det liv som den moderne mannen lever idag, och föreslår att ”Det kanske är så att de mindre glamorösa vardagliga bilderna av den moderna mannen är ’tysta’, medan Rambo och Stålmannen alltid ’skriker’”? (Ibid., s.30)

Ole Bredesen (2004) tar, också han, upp dessa tankar och menar att en positiv aspekt av det hela ändå är det faktum att könsmönstren befinner sig under en konstant förändringsprocess. Han har därför ett hopp om att pojkar och män, genom ett aktivt arbete för att vidga ramarna för maskulint beteende, kommer få förbättrade och mer meningsfulla liv. Bredesen menar också att många män faktiskt redan kämpar för sin solklara rätt till att exempelvis vara hemma med barn. Det finns dock tendenser till att denna strävan och detta förändringsarbete redan utsätts för kritik. Detta för att strävan anses vilja föra män mot traditionellt kvinnliga personlighetskaraktäristika. Bredesen försvarar dock manlighetsforskningens målsättning med att ställa frågan om de personlighetsegenskaper man strävar efter acceptans inom för män inte snarare borde anses vara i riktning mot mänsklighet än mot kvinnlighet. (Bredesen 2004, s. 35-36)

3.3.2 Pojkars könssocialisation och modern skolas krav i konflikt

En person som Björnsson refererar till en hel del, och som också är inne på tankar om att skolans krav är svårförenliga med dagens mansideal, är professor Ann Phoenix som vi också nämnt i tidigare kapitel och presenterat i kapitel 2.4. Där summerade vi Phoenix (2003) tankar om hur den neoliberala vågen har påverkat synen på kunskap och de nya krav som ställs på eleven att ta ett ökat egenansvar för sina studier. Phoenix menar kort och gott att hennes studier visar att denna utveckling går tvärt emot de krav som pojkar möter i det sociala spel som utgör deras vardag. Hon diskuterar alltså hur skapandet av en maskulin könsidentitet påverkar pojkar i deras försök att möta kraven från dagens neoliberala kunskapsamhälle. Hon menar här att pojkarna är minst lika upptagna med att positionera sig inom pojkgruppen som tillräckligt manliga, som att lära sig något i skolan. Det verkar till och med som att könsspelet går före intresset för lärande, då ett allt för stort intresse för studierna skulle visa på en brist på manlighet. Phoenix talar om en så kallad anti-pluggkultur som är en del av pojkars manliga konstruktionsprocess. Typiska artefakter för en man har gång på gång i studier visat sig vara hårdhet, aggressivitet, sportighet (i synnerhet fotboll), konfrontation (bland annat mot lärare) och hierarkisk makt. Pojkar som uttrycker stort intresse för sina studier och ser akademisk framgång som viktigt blir i stället betraktade som feminina, både av andra pojkar och av lärare, menar Phoenix. Vidare påstår hon att rädslan för att inte lyckas framstå som tillräckligt maskulin därför i många fall leder till att pojkar förkastar skolarbete och inte gör sitt bästa och i vart fall till att de anstränger sig för att undvika att bli sedda som flitiga i skolan. (Phoenix 2003, s. 233) Det existerar alltså enligt Phoenix en kontrast, eller ett motsatsförhållande, mellan att förhandla sin könsmissiga status och att fokusera på och uppnå goda studieresultat. I sin studie kring unga maskuliniteter, där Phoenix har intervjuat sjuttioåtta elva till fjortonåringar från sammanlagt tolv olika skolor runt om i London tillhörande olika samhällsklasser och etniciteter, fann hon att pojkarna lade ned mycket tid och energi på att förhandla till sig en slags medelposition inom pojkgruppen, där de kände sig säkra innanför gränserna för vad som ansågs som manligt accepterat och fortfarande fick tillräckligt med arbete gjort i skolan. Phoenix delar in resultatet från studien i fyra olika sätt som pojkar kan anses hantera dilemmat skola vs maskulinitet. Dels har vi då en grupp, bestående av ett stort antal pojkar, som hanterar problematiken genom att placera sig själva mitt emellan de två ytterligheterna. En annan grupp försummade studierna helt och lade i stället fullt fokus på att

bli populär och placera sig högt upp på den maskulina hierarkin i klassen. Ytterst få pojkar klarade av att satsa hårt på sina studier och ändå vara populära i killgruppen, och en sista kategori valde att fokusera på sina studier och blev därmed impopulära och i vissa fall retade. (Ibid., s.239) Konsekvenserna av detta blir i förlängningen att pojkar inte kan anses som helt och hållet fria att fatta autonoma beslut angående sina skolresultat. Phoenix menar därmed att det neoliberalistiska synsättet, som i skolsammanhang utgår från att samtliga individer är fria att fatta medvetna, autonoma val för sin egen framtids bästa, är mycket otillfredsställande sett ur pojkars perspektiv. Detta ser följaktligen också Phoenix som en av de stora anledningarna till att pojkar underpresterar i dagens skola.

Björnsson (2005) är inte sen att hålla med Phoenix i detta. Han skriver: ”Det är alltså möjligt – beroende på hur skolan hanterat de nya arbetssätten – att pojkar kan ha kommit att ’drabbas’ av detta.” Om pojkarna, för att tala med Phoenix (2003), när de ”förhandlar sin maskulina identitet, har trycket på sig att *inte* anstränga sig i skolan, så riskerar individualiseringen av ansvaret att innebära en försämring av deras prestationer, givet att inget annat pedagogiskt tryck skapas som kan motverka denna effekt”. (s. 53-54)

Även Bredesen (2004) förstärker detta ställningstagande genom att resonera som följer:

Man kan si att det i Norden i dag blir skapt en sosial ulikhet ved att en god del gutter blir ledet, och lar seg lede, till en skolepraksis som gir en dålig utgangspunkt for videre studie- og yrkesliv. Men det er andre grunner till at gutter icke følger med i utdanningsrevolusjonen, enn til at jenter tidligere ble holdt utenfor høyere utdanning. En grunn som har vaert påpekt, er at de maskulinitetsidealene som flere gutter følger, strider mot det å investere i skolarbeid. Hvis skoleflinke gutter er i riskosonen for å bli stigmatisert som jente, streber, nerd og liknende, er det icke så rart om de foretrekker å vaere middelmådige. (Bredesen 2004, s. 35.)

3.3.3 Lärarens kön, förebilder och en defeminisering av läraryrket

Björnsson tar upp att det har gjorts en hel del forskning på betydelsen av lärarens kön för elevers resultat. Något entydigt svar på frågan har man dock inte kommit fram till. Några studier påvisar att det kan finnas ett samband mellan lärarens kön och ungdomars prestationer och beteenden, men uppgifterna är långt ifrån säkra. Någon har dock funnit att pojkar identifierar sig mer med manliga lärare än med kvinnliga, och utifrån detta torde det vara troligt, då majoriteten av våra pojkar och flickor tagit sig igenom ett långt utbildningssystem, genom förskola, grundskola och kanske gymnasieskola, där majoriteten av alla lärare är kvinnor, att den skeva könsfördelningen kan ha någon mån av påverkan på pojkars syn på sig själva inom just utbildningsväsendet. (Björnsson 2005, s.39)

Vad gäller förebilder så lever dessutom många barn och ungdomar idag med skilda eller ensamstående föräldrar. Historiskt sett så har många skilsmässor lett till att just fäderna blivit frånvarande. Idag är måhända detta inte lika frekvent förekommande, men säkerligen bidrar den ihållande skilsmässoboomen till att ett stort antal barn och unga får träffa någon av eller båda sina föräldrar mindre än om familjen hållit ihop. Noble och Bradford (2000, se nästa stycke) menar dock att det inte råder någon tvekan om att många pojkar saknar en signifikant förebild av det egna könet i sitt liv och att det därför är ett ännu större problem att många inte heller träffar några manliga lärare förrän sent upp i åldrarna. De skriver att undersökningar visar att fäder dessutom är mycket mindre involverade i sina barns liv. Noble och Bradford ställer sig frågan hur en pojkes uppfattning av sig själv och sin egen framtid påverkas om det inte får en meningsfull relation med en man under tidiga åldrar.

Ole Bredesen menar att ett bristfälligt och omodernt mansideal bland pojkar och unga killar idag skulle kunna neutraliseras och hitta in på rätt spår genom att man förser pojkar med livs levande förebilder som synliggör den nye och moderne mannen i deras vardagliga verklighet. Han menar att en s.k. defeminisering av vårdande och uppfostrande samhällsroller, det vill säga genom att få in fler män inom denna samhällssektor, skulle kunna

ge barn en ny och mer nyanserad bild av vuxna kvinnor och män och deras respektive könsattribut. Detta skulle bli en mer verklighetsanpassad bild av könsrollerna. Han menar att kravet på mannens engagemang i omsorgsarbetet hemma i familjen ökar och att detta borde innebära en större acceptans för män inom vårdande roller i samhället, på samma nivå som kvinnor. Som det är idag bidrar snarare den information som barn får genom media, reklam, leksaker, kläder, m.m. till en hyperfeminisering och hypermaskulinisering av könsidealerna. (Bredesen 2003, s.139-140)

3.3.4 Fem orsaker

Utvecklingen av Storbritanniens skolsystem och pojkarnas underprestation har studerats av många forskare. Nedan följer Noble och Bradfords (2000) resonemang kring denna problematik. De skriver att alla elever borde övertygas om den stora roll utbildning har, att skolorna måste vara lärande organisationer (learning organisations) samt att detta blir omöjligt om eleverna inte bryr sig och tar ansvar. En stor skillnad mellan de två genus är att dysfunktionella kvinnor anklagar sig själva medan dysfunktionella män anklagar andra. De menar att det på vissa sätt inte spelar någon roll vad orsakerna egentligen är till att pojkar underpresterar utan att lärare och skolledare borde se till själva situationen de befinner sig i. Epstein säger (citerad i Noble och Bradford, (2000, s.15)): "Much of the response has to be site-specific and based on a thorough, sensitive collection and analysis of specific data." Noble och Bradford säger vidare att vissa lärare argumenterar för att pojkar är latare än flickor, mindre motiverade, sämre organisatörer samt att de är mindre benägna att tillfredsställa. De menar att vissa pojkar marknadsför en så kallad anti-pluggkultur som rättfärdigar deras eget beteende och utmanar andra pojkars rätt att arbeta hårt för bra skolprestationer. De frågar sig var denna kultur kommer ifrån samt att den är väldigt komplex. Anti-pluggkulturen kan jämföras med vad Francis anser om grabbigheten och stora paralleller kan dras mellan anti-pluggkulturen och den grabbighet Francis talar om (se stycke 2.2.2.1 Social positionering). Noble och Bradford (2000) föreslår ändå sex olika anledningar till att pojkar presterar sämre. Den första är genetisk, och den har vi valt att inte redogöra för i detta arbete då vi inte finner den relevant. Resterande anledningar innefattar förändringar i samhället, nationella styrdokument, skolledning, familjesammansättning samt klassrummen. Vissa av dessa appliceras bäst på Storbritanniens skolsystem varför vi uteslutit "skolledning" samt redogjort för "familjesammansättningen" i 3.3.3 Lärares kön, förebilder och en defeminisering av läraryrket.

3.3.4.1 Samhällsförändringar som orsak

Samhället har förändrats drastiskt över de sista decennierna att det blir svårt att veta vad exakt det är som har ändrats från en generation till en annan. Miljön som barn och ungdomar lever i har ändrats radikalt och Jackson, citerad i Noble och Bradford (2000, s. 17), skriver:

The social upheavals of the last 25 years— feminist challenges, unemployment, the collapse of the male bread winner and the traditional father as head of the household, the emergence of HIV/ AIDS and deindustrialisation— have unsettled the traditional models of dominant, white, heterosexual masculinities.

Noble och Bradford anser att den kanske viktigaste förändringen har att göra med arbete och anställning. För några decennier sedan var det inte svårt att hitta jobb och det var inte svårt att välja väg, vilket yrke man skulle ge sig in på. Idag har affärer, reklam och kommersialism tagit över samt betydelsen av stil och image likaså. Det är av stor vikt att unga pojkar har förebilder. De "nya" jobben ligger inom service och tjänstesektorn samt innefattar ofta kontorsarbete och då behövs ju inte den styrka och skicklighet som en gång krävdes av män. Idag behövs istället en god kommunikationsförmåga. Dessa slags jobb ses ofta som

”kvinnojobb” vilka kräver de förmågor kvinnor har och som män ofta saknar. Den gamla vissheten, säkerheten och förväntningarna med yrke, inkomst samt förebilder har försvunnit och detta menar Noble och Bradford har haft en dramatisk effekt på pojkar och unga män. De frågar sig vilken alternativ förebild som erbjuds de pojkar som kritiseras. De menar att män, i reklam, filmer, tidningar och magasin, porträtteras som framgångsrika med snabba bilar, attraktiva kvinnor, märkeskläder samt spännande exotiska semester. De porträtteras sällan som arbetande individer utan istället verkar det vara kvinnorna som gör det. Vidare menar de att pojkar och unga män inte kan rationalisera detta och köper hela konceptet utan att veta hur det kan uppnås. Detta kan visa sig genom att pojkar försöker verka ”coola” och inte gör några försök till att anstränga sig.

3.3.4.2 Förändringar i styrdokumentet som orsak

Noble och Bradford menar att en stor eftertanke krävs så att inte läro- och kursplaner favoriserar flickor och de argumenterar för att fallet är så i Storbritannien. Vidare anser de att en medvetenhet angående planernas och bedömningsmetodernas effekt på pojkar – och flickor krävs om ändringar görs i dessa. För att vara rättvis mot både pojkar och flickor borde det finnas en variation av bedömningsmetoder så att alla elever får chans att göra sitt bästa. Detta är en kort sammanfattning och vi kommer inte att utveckla detta vidare eftersom Noble och Bradfords resonemang främst gäller Storbritannien. Däremot finns det vissa i Sverige som hävdar att de två senaste decenniernas förändringar av nationella mål har skett i ”flickvänlig riktning” (Björnsson, 2005, s.52). Detta utvecklade vi även tidigare under rubrik 3.3.1, Det nya samhällets krav på förändrade könsroller.

3.3.4.3 Förändringar i klassrummet som orsak

De flesta lärare är medvetna om att det i klassrummet brukar finnas två olika genus. De är också medvetna om att dessa två genus kan agera väldigt olika; de lägger mer tid på att tillrättavisa pojkar; pojkar är mindre punktliga, pålitliga, motiverade samt organiserade. Noble och Bradford menar att det som är mindre uppenbart är att lärare accepterar att det i klassrummet endast finns två olika inlärningsstilar, en för flickor och en för pojkar. Det är viktigt att komma ihåg att lärare har en stor makt i klassrummet och har möjlighet att påverka pojkars motivation och prestation.

4 Material och metod

Nedan beskrivs valet av metod och urval samt vilka för- och nackdelar som skulle kunna iakttas kring dessa val. Vi resonerar kring varför vi valt kvalitativa intervjuer som metod samt hur och varför vi valt att utforma våra intervjuteman som vi gjort. Tillvägagångssättet beskrivs och vi diskuterar även arbetets reliabilitet, möjliga felkällor, och validitet. När kvalitativa intervjuer utförs är det viktigt att iakttaga försiktighet samt att respektera och visa hänsyn till samtliga intervjupersoner. Vi gör därför även en ansats till att förklara våra tankar och vårt tillvägagångssätt kring intervjuerna där de fem forskningsetiska kriterierna spelat en avgörande roll.

4.1 Urval och undersökningsgrupp

I studien intervjuas sex pojkar från tre olika klasser i år nio. Dessa klasser utgör delar av en relativt liten skola med cirka 450 elever mellan år tre och nio. Den ligger i ett tätbebyggt område och har integrerad särskoleverksamhet. Skolan var tidigare inriktad mot år tre till sex och årets avgångsklasser är den andra kullen som går ut år nio. Anledningen till att valet föll på just denna skola var relativt slumpmässig. Det var svårt att få kontakt med skolledare och många hade svårt att ta emot oss och hjälpa till med organiseringen av intervjuerna. Elevrekryteringen gjordes slutligen av rektor, som föreslog att intervjupersonerna skulle väljas från dessa tre klasser. Ett kriterium för urvalet var för rektor att välja pojkar som skulle vara villiga och ha förutsättningar för att reflektera. Detta skulle då möjligen kunna resultera i att vi i intervjuerna lyckas nå djupare in i resonemangen kring skola, ansvar, manlighet och krav vilket vi givetvis såg som en stor fördel. Antalet sex valdes därför att studien är kvalitativ och att det därmed är av större intresse att nå djupt in i ett fåtal individers sätt att tänka och resonera än att intervjua många och skrapa på ytan. Genom detta begränsade urval är vi givetvis medvetna om att resultatet inte kan anses som det minsta representativt. Då vi fattade beslutet att använda djupintervjuer som metod valde vi också att släppa samtliga generella anspråk. Det vi valt att fokusera på är således individen och dess tankevärld snarare än generella samhälleliga strukturer.

4.2 Datainsamlingsmetod

För vår studie lämpar sig kvalitativ intervju bäst, där endast frågeområdena är bestämda på förhand. Vi är medvetna om att informationen blir smal jämfört med kvantitativa intervjuer men då vårt syfte och vår frågeställning kräver djupgående information där vi kan ta del av pojkarnas sätt att resonera och reflektera såg vi detta som det enda egentliga alternativet. Detta skulle inte vara möjligt med en enkätundersökning eller kvantitativ intervju. En tanke var initialt att först utföra en kvalitativ studie och att sedan pröva resultatet kvantitativt. Vi blev dock avrådade att iscensätta dessa tankegångar på grund av arbetets tidsbegränsning, vilket vi är relativt tacksamma för idag. Genom kvalitativ intervju får vi möjlighet att förstå samt få en djupare inblick i pojkarnas attityder, förkunskaper, värderingar, intressen, förhållningssätt, målsättningar och så vidare. Denna inblick ger oss dessutom kunskaper som blir värdefulla för oss i vårt kommande yrke som pedagoger. Genom denna metod hoppas vi få de intervjuade att ge så uttömmande svar som möjligt och då måste ju frågorna kunna anpassas beroende på svar. En nackdel med denna metod kan vara att intervjun lätt glider över i en strukturerad intervju där en slags muntlig enkät övertar där man radar upp med fråga efter fråga utan att tänka på innehållet i svaren. För att undvika detta är endast frågeområden med stödord bestämda på förhand utan färdigformulerade frågor. Med hjälp av våra stödord inom de olika frågeområdena har vi medvetet försökt motarbeta att intervjuerna kan komma att bli

osystematiska samtal där den röda tråden tappas. Av stor vikt är också att behålla koncentrationen och förmågan att lyssna samt försöka förstå vad objektet faktiskt säger så att relevanta följdfrågor kan ställas. På så sätt stannar fokus inom frågeområdena och djupet man önskar nå kan nås. Vi är också medvetna om att vi riskerar att påverka svaren genom att uttrycka våra egna förväntningar och värderingar – omedvetet. Vi anser ändå att denna metod är den som bäst lämpar sig för att få svar på våra frågeställningar. Vi vill nå på djupet och det kan endast göras med kvalitativ djupintervju. Ännu en fördel med djupintervju är att det kan vara lättare för 15 åriga pojkar att prata som i ett samtal hellre än att få förbestämda frågor eller att skriva ner svaren. Det kan också kännas lättare att prata om till exempel manlighet när vi kan känna av situationen och anpassa frågorna under intervjuens gång.

4.3 Utformande av intervjuteman

I kvalitativa intervjuer är, som tidigare nämnts, endast frågeområdena bestämda på förhand. Det är en fördel att inte ha för många områden/teman då det kan uppfattas som stressigt att beta av tema efter tema samt att det blir svårare att nå på djupet. Det vi vill undersöka är ju hur pojkar i år nio upplever förhållandet mellan normer för manlighet och skolans ökade krav på ansvar. För att nå dit har vi delat upp intervjuerna i tre teman där det första temat rör skolan, dess krav, ansvar, kompisar, lärare, föräldrar, olika ämnen, gruppsyck etc. Under detta första tema ligger fokus endast på skolan och manlighet nämns inte alls förrän i andra temat. Som andra tema har vi då manlighet, dess krav, normer, svårigheter, kompisar, gruppsyck, att växa upp som tonåring, beteende etc. Vi har valt att dela upp det på det här sättet för att först som tredje och sista tema beröra det vi egentligen vill ha svar på då manlighet och skola beblandas. Det tredje temat rör manlighet i skolan där vi pratar om hur det är att vara pojke i skolan, svårigheter, gruppen, flickor, lärare, beteende, betyg, prestation etcetera. Genom att dela upp det på det här sättet hoppas vi att det för pojkarna ska kännas lättare att prata om och reflektera kring det sista temat. Nedan följer en överblick av våra tre frågeområden samt exempel på de stödord vi har använt oss av för att kunna hålla den röda tråden samt som påminnelse över vad som ska reflekteras kring.

Skola och ansvar:	trivsel, olika ämnen, betyg, krav, föräldrar, egna krav, skolan, lärarna, ansvar, gruppen, kompisar, inställning, bra/perfekt elev, andras uppfattning, etc.
Manlighet och krav:	växa upp, manligt, kvinnligt, inställning, normer, gruppen, kompisar, krav, tonåring, beteende, stil, utseende, skilja sig från mängden, svårigheter, etc.
Manlighet i skolan:	att vara pojke i skolan, svårigheter med det, koder, normer, gruppen i skolan, kompisar i skolan, krav, prestation, betyg, flickor, lärarna, beteende, social positionering, etc.

4.4 Forskningsetik

De som deltog i studien samt rektor för skolan tillfrågades, elevernas föräldrar likaså. Samtliga inblandade fick skriftlig information om studien där intervjupersonerna gav oss muntlig, och respektive målsmän skriftlig, tillåtelse. I intervjutillståndet förklaras vilka författarna är, vad studien handlar om, att vi har fått tillstånd av eleven, procedur under och efter intervju samt att deras anonymitet är skyddad. I våra kvalitativa intervjuer är syftet att nå på djupet där elevernas innersta tankar kommer fram. Att öppet kunna tala om samt resonera kring manlighet, dess normer, gruppsyck etcetera kan vara ett ytterst känsligt ämne vilket vi är väl medvetna om. Eleverna kan öppna sina dörrar för oss vilket är ett stort förtroende att axla. I arbetet har vi försökt att beskriva eleverna och deras intervjuer så sanningsenligt som

möjligt. Vi har använt oss av vissa forskningsetiska anvisningar (Johansson och Svedner, 2004: 23f) för att visa respekt och förtroende för de elever som deltar. Vi hoppades därmed vinna deras förtroende samt öka motivationen. Inför samtliga intervjuer har vi, tillsammans med eleven, gått igenom fem forskningsetiska anvisningar vilka är:

- Undersökningsmetod och syfte.
- Elevens rätt att när som helst ställa frågor samt få dem sanningsenligt besvarade.
- Elevens rätt att när som helst avböja att delta eller avbryta sin medverkan utan negativa följder.
- Anonymiteten, samt hur den kommer att te sig i den färdiga studien.
- Målsmans tillstånd för att intervjua personer under 18 år.

4.5 Procedur

Skolan kontaktades och vi förklarade för rektorn vilka vi var samt vad det var vi ville göra. Rektorn var mycket positiv till detta och gav oss klartecken. Efter det valde sedan rektorn ut sex pojkar från de tre olika klasserna. Kriterierna för val av pojkar var att de skulle ha lust att reflektera samt inte tillhöra samma kompisgäng. Detta visade sig vara svårt eftersom det endast fanns tre klasser på skolan i år nio och under dagarna för intervjuerna visade det sig att två av pojkarna var kompisar. Pojkarna kontaktades på skoltid, klass för klass, och fick då information om oss, vår studie, hur intervjuerna skulle gå till, anonymiteten samt att målsmans tillstånd behövdes. Alla pojkar gav sitt samtycke och de upplystes om att de kommer att bli hämtade i klassrummet under skoltid efter cirka en till två veckor samt att intervjuerna kommer att ske i rektorns rum eller på expeditionen. Vi är medvetna om att det inte är idealiskt att sitta i "formella rum" som till exempel rektorns rum, därför att eleverna då kan känna obehag och otrygghet. Det ideala är såklart om eleverna själva kan välja en plats där de känner trygghet och ro. Vi vet ju inte vad de har för associationer till rektor och annan skolpersonal. Men i brist på tid och lokaler beslutade vi att det ändå var bäst att hålla till på skolan och rektor var mycket hjälpsam och erbjöd oss dennes rum samt expeditionen. För att kompensera de formella lokalerna bestämde vi att eleverna så tidigt som möjligt skulle få veta var intervjuerna skulle ske och tack vare det kanske skulle kunna känna att det var OK.

Frågeområdena utvecklades och utarbetades, utrustning lånades och tid för intervjuerna bestämdes med hjälp av rektorn som kontrollerade elevernas schema. Några pojkar valde att skicka tillståndet till oss och några valde att ta med det direkt till intervjun. De två första intervjuerna skedde i rektorns rum och blev bandade, dessa transkriberades efteråt. Intervju tre till sex skedde på expeditionen. Vid den tredje intervjun slutade bandspelaren att fungera och tuggade sönder vårt band och då vi bestämde vi oss för att fortsätta ändå och istället skriva för hand. Efter intervjuerna skrevs våra anteckningar rent. Samtliga intervjuer var individuella och föregicks av de forskningsetiska anvisningarna som noggrant förklarades samt en presentation av oss. Vi startade varje intervju med att ställa lite allmänna frågor om elevens liv, intressen, familj, framtidstro etcetera.

Efter att intervjuerna var transkriberade och renskrivna skrevs sammanfattningar på alla intervjuer där information om pojkarna samt vad de hade sagt under respektive tema fanns. Nästa steg var att finna likheter i intervjuerna, gemensamma åsikter, skillnader etcetera vilka skrevs ner under respektive tema.

4.6 Validitet och reliabilitet

Studien vi har gjort är liten och resultatet vi nått är naturligtvis inte giltigt för samtliga svenska pojkar i år nio. Därför gör vi som sagt inga som helst generella anspråk utan intresserar oss endast för att ge en bild av den enskilda individen samt dess reflektioner.

Urvalet var från vår sida helt slumpmässigt. Men inblandning av rektor som föreslog lämpliga och reflekterande informanter som inte umgicks privat kan ju ha bidragit till att urvalet av informanter har fått en lägre grad av representativitet. En annan aspekt på studiens validitet är att flera av intervjupersonerna visade sig komma från familjer där en eller flera föräldrar har högskoleutbildning. En viss spridning finns dock, både etniskt och socioekonomiskt. Det skulle kunna anses ofördelaktigt att undersöka just vårt valda ämne i en stadsdel med många högutbildade föräldrar. Detta då det där skulle kunna anses mer accepterat att skaffa sig en akademisk utbildning, och därmed att studera målmedvetet, än på skolor i allmänhet. Även detta ansåg vi dock vara av begränsad betydelse för resultatet. Då vi bygger vår undersökning på att klyftan mellan pojkars och flickors prestationer skär jämnt över alla socioekonomiska, etniska och geografiska grupper såg vi socialgruppsstillhörighet som irrelevant i frågan. Det skulle tvärt emot kunna ses som extra intressant att undersöka vad just pojkar ur högre samhällsklasser anser har förändrats då de länge dominerat inom vissa vetenskapdomäner. Nu har de hunnits ikapp av flickorna och söker sig i allt mindre utsträckning vidare till universitet och högskolor. Då det som sagt förelåg en viss spridning på denna punkt skulle även möjligheten kunna finnas att våra intervjuobjekt kommer från komplett skilda sociala förhållanden och att denna problematik inte blir särskilt märkbar.

Det finns ytterligare felkällor som bör nämnas och de har att göra med svårigheten, vid kvalitativa intervjuer, att inte överföra sina egna värderingar och förväntningar. Vid intervjuer föreligger alltid en risk att intervjuaren ställer ledande frågor och på så vis påverkar resultatet. Kvale (1997) beskriver noggrannheten i hur frågorna ska ställas. Vi hade förberett oss väl men upptäckte under intervjuerna hur otroligt lätt det var att lägga en betoning på ett visst ord så att hela meningen ändrades. Att hela tiden hålla fokus på vad vi själva sa samtidigt som att sätta sig in i informantens värld, hålla röda tråden samt gå på djupet är mycket krävande. Vi anser ändå att vi lyckades hålla oss öppna och fördomsfria, och problemet var inte ledande frågor utan snarare att veta vilka följdfrågor man skulle ställa samt att miljön kändes alltför formell för kvalitativa intervjuer med 15 åriga pojkar.

En annan felkälla skulle kunna vara att alla intervjuer inte blev bandade och att vi, fastän vi var två, missade ett och annat som annars skulle ha blivit upptaget av bandspelaren. Vi finner ändå att vi på ett sanningsenligt sätt kunnat redogöra för resultaten. Det faktum att vi var två hjälpte till otroligt mycket under, efter samt vid diskussion av intervjuerna. Vi upptäckte också att vi i de flesta intervjuer uppfattat samma sak och att graden av överrensstämmelse var hög. Att vara två bedömare istället för en vilka gör samma tolkning av resultatet ser vi som något mycket positivt och anser att detta kan höja graden av trovärdighet. Samtliga intervjuer utfördes utan bortfall.

Det var vår målsättning att under intervjuerna försöka skapa en så förtroendefull situation som möjligt. Vi anser oss ha fått svar på våra frågor men att fler intervjuer kanske skulle ha varit att föredra. Då menar vi inte fler informanter utan fler tillfällen med de sex informanterna för att kunna gå ännu djupare, med mer förtroende och möjligheten att diskutera våra teman ytterligare.

5 Resultat

5.1 Presentation av intervjupersonerna

Vi har alltså intervjuat sex pojkar i år 9. Nedan följer, utan inbördes ordning och under fiktivt namn, en kort presentation av dessa:

1. **Adam** är 15 år och bor med sina båda högskoleutbildade föräldrar vilka arbetar med undervisande yrken samt med en storebror som läser på gymnasiet. Adam skall också läsa vidare på gymnasiet och har som målsättning att arbeta med design. Han håller på med motionsidrott för dess nyttas skull. Adam ser sig själv som en högpresterande elev.
2. **Daniel** är 15 år och bor med sin pappa, som arbetar inom teknik och media, sin styvmor samt yngre halvsyskon. Daniels mamma har nyligen tagit en högskoleexamen. Han skall läsa vidare på gymnasiet och har som mål att arbeta inom rättsväsendet. Daniel lägger mycket tid på sina studier och på sin lagidrott vilken kräver mycket tid och energi. Daniel ser sig själv som en högpresterande elev.
3. **Erik** är 15 år och bor med båda föräldrarna. Dessa arbetar båda med olika former av kontorsarbete. Erik är intresserad av idrott och tar sina studier på allvar. Han skall läsa vidare på gymnasiet men har ännu ingen bild av vad han vill utbilda sig till. Erik ser sig varken som en hög- eller lågpresterande elev utan någonstans emellan de båda.
4. **Isak** är 15 år och bor med sina båda föräldrar och två äldre syskon. Mamman jobbar inte för tillfället och pappan vet han inte vad han gör. Isaks syskon studerar och arbetar i butik och ett tredje, som flyttat hemifrån, studerar utomlands. Han har sökt vidare till ett specialinriktat gymnasieprogram inom mediasektorn och vill driva eget företag i framtiden. På fritiden håller han på med sport och olika former av spel. Isak ser sig som en lågpresterande elev.
5. **Joel** är 15 år och bor med båda föräldrarna och en syster. Mamman arbetar inte för tillfället men har verkat inom vård och omsorgssektorn och pappan har ett serviceyrke. Joel skall läsa vidare på gymnasiet och vill arbeta med media och kommunikation. Han tycker mycket om idrott. Joel ser sig varken som en hög- eller lågpresterande elev utan någonstans emellan de båda.
6. **Markus** är 15 år och bor med båda föräldrarna och en syster. Mamman jobbar inom sjukvården och pappan är akademiker. Markus har flera äldre halvsyskon som alla har läst på universitetet. På fritiden sysslar Markus med musik. Han skall läsa vidare på gymnasiet och har som mål att jobba med teknik, IT eller film. Markus ser sig själv som en högpresterande elev.

5.2 Intervjuresultat

Nedan följer resultatet av våra intervjuer där de väsentliga delarna för denna studie finns sammanfattade. Resultatet presenteras inom ramen för våra tre teman; skola och ansvar, manlighet och krav samt manlighet i skolan. Som nämnts i metodavsnittet (4.3 Utformande av intervjuteman) så har vi medvetet separerat skola och manlighet i de två första temana för att i

sista temat beblanda de två. Detta visar sig genom att de två första temana är betydligt kortare än det sista.

5.2.1 Skola och ansvar

Samtliga intervjuobjekt uppger att de trivs bra i skolan och flera av dem tycker även att lärarna är bra. När det gäller skolans krav så menar majoriteten att det inte ställs särskilt höga krav på eleverna i skolan och att det förväntas av dem att de skall ta eget ansvar för sina studier. Ansvaret för att bland annat studera inför kunskapstester samt att lämna in uppgifter i tid ligger på eleven. Vi har uppfattat det som att skolan i regel presenterar kursplanernas respektive mål i början av terminen, men att dessa upplevs som svårtolkade på grund av det formella och krångliga språket. Hälften av pojkarna uttrycker att de inte jobbar aktivt mot de långsiktiga nationella målen utan att de mer fokuserar på ett prov i taget även om någon menar att just ansvaret för dessa mål är det enda egentliga krav som ställs. Det framgick även att det ställs högre krav på de elever som normalt presterar bättre, oavsett kön, och att detta kan medföra en ökad känsla av ansvar för dessa elever samt i vissa fall också kännas orättvist. Markus anser dock att det ibland ställs för höga krav samt att uppgifterna har en tendens att hopa sig mot slutet av terminen. En åsikt som kommer fram är att det upplevs som lite onödigt med allt egenansvar. Erik menar att det är svårt att disponera sin egen tid och att det är fel att lägga kraven på eleverna. Istället borde lärarna säga ”gör det här och det här”. Det borde vara mer disciplin och man borde ge ut läxor så att eleverna slipper tänka själva. Han tror dock att det kanske blir lättare att ta ansvar ju äldre man blir. Markus tror även att flickor i allmänhet mognar tidigare och därmed har lättare att ta eget ansvar. Han menar att flickor är ”smartare” och bättre på att dra nytta av andra samt samarbeta. Killar, å andra sidan, vill generellt ha rakare direktiv som ”det här och det här ska ni göra”. Killar är även bättre på att ta instruktioner.

På frågan hur den perfekte eleven bör vara svarar alla utom en att man skall vara skötsam och aktiv på lektionerna. Andra attribut som kommer fram är att man skall vara framåt och ”synas och höras” lagom mycket. Man skall räcka upp handen och prata bara när man har tillåtelse. Man skall även vara social och stå för sina åsikter. När det gäller resultat går åsikterna lite isär. Isak säger att den perfekte eleven skall ha fullt resultat på prov och förhör medan Daniel menar att man skall vara ”måttlig” i allting. (Just dessa två pojkar representerar två skilda självbilder, där den ene ser sig som högpresterande och den andre som lågpresterande.)

För att sammanfatta det första temat så tycker inte pojkarna att kraven är för höga men att det vore önskvärt med mindre egenansvar i form av tydliga instruktioner vad som behöver göras i skolan samt hemma i form av läxor. Dessutom finns uppfattningen att villkoren för duktiga respektive mindre duktiga elever är olika. Även tjejer verkar ha andra förutsättningar och villkor. Angående den perfekte eleven så är det höga krav som ställs på att vara duktig men åsikter som att vara måttlig och lagom framkommer som något eftersträvt, om ej av alla pojkar. En pojke menar att man ska ha fullt resultat medan en annan menar att man ska vara måttlig. Vi tolkar det som att dessa åsikter har att göra med pojkarnas sociala positionering; hur de ser på sig själva, sitt umgänge samt normer för skolprestationer inom deras respektive klass.

5.2.2 Manlighet och krav

Samtliga intervjuobjekt känner av olika sorters krav på manlighet från omgivningen även om en menar att kraven är mycket högre för flickor. Det som utmärker en man är att vara stark och självsäker, att synas och höras samt i vissa fall vara stökig. Urtypen av en man framställs av Joel som att bo på landet, ha ett fysiskt arbete och att vara ute och ”supa loss på helgerna”. När det gäller kläder och utseende upplever fyra av sex att det är viktigt hur man ser ut. Som kille kan man till exempel ha skjorta menar Daniel, jeans tycker Isak och snygga

märkeskläder säger Adam. Markus säger även att det finns ”nå'n block med att ha rosa tröja på sig”. Psykisk och fysisk styrka, beslutsfattande och ansvar ser några som viktiga manliga attribut. Två menar att det är viktigt att växa upp, klippa banden till föräldrarna och lämna barndomen bakom sig. Fyra av sex intervjuobjekt menar att man skall vara aktiv med någon slags idrott som kille eller man. I kroppen skall man vara stark menar tre av pojkarna. Daniel anser att man inte bör vara smal och kort som kille. Adam säger att det för honom personligen inte alls är viktigt att vara manlig men att han känner viss press utifrån. Han menar att det inte är accepterat att göra ”kvinnliga saker” som att ”sitta och sticka”. För honom är det dock OK, menar han, eftersom han står utanför den mer grabbiga gruppen av killar, men om en annan kille i klassen, som tillhör den gruppen, skulle avvika så grovt så tror Adam att han skulle få lida för det.

Som kille pratar man inte om känslor, menar fem av sex intervjuobjekt. Det är inte OK att gråta inför kompisarna för då kan man bli sedd som en ”mes”. Man snackar bara om ”killiga saker”. Så här säger Adam:

– Man ska inte vara mesig... (Tvekar...) Inte vara känslös. Killar pratar inte sinsemellan om känslor. Killar pratar bara om dataspel och porr typ...

Över lag diskuteras det inte mycket killar emellan. Blir man osams med någon så låter man det bara vara och så ordnar det sig ändå. Man ska ta det som det kommer. Fyra pojkar antyder också att man kan bete sig annorlunda med kompisarna för att passa in i gruppen. Man är inte alltid samma person med gänget som när man är hemma. Två pojkar menar att man pratar annorlunda och att det är just talet som skiljer, Isak säger att han ofta är en person i skolan som han egentligen inte är och Erik säger att man kan bete sig annorlunda och säga dumma saker för att visa sig tuff. Detta gäller dock inte honom själv. Markus känner av ett starkt gruppsyck på att vara stökig där det hela tiden pågår en ständig kamp ”om vem som är störst, bäst och starkast”. Pojkar skall inte heller gilla konst, konstakning och viss musik och ”drar man fram en stickning så tittar folk snett” säger Adam. Yrken som sjuksköterska och flygvärdinna är typiskt omanliga, menar Isak. Då är det mer manligt att bli byggnadsarbetare eller civilingenjör. Han menar även att en kille helst skall betala för tjejen.

För att sammanfatta det andra temat så har samtliga pojkar har en uppfattning om hur man ”ska” vara som man och vad som anses som manligt. Många av de manliga attribut, som i dagens samhälle anses traditionella och typiska, framkom. Två exempel på dessa är styrka och självsäkerhet. Det framkom också att vissa aktiviteter/intressen inte är önskvärda – såsom stickning, konst, viss musik och konstakning. Angående yrken är till exempel byggnadsarbetare mer manligt än flygvärdinna. Hela fem av sex intervjuobjekt säger att man som kille inte pratar om känslor samt att man inte kan gråta inför kompisar. Det finns alltså tydliga gränser för vad man får och inte får prata om. Det framkom även att beteendet ändras beroende på vem/vilka man umgås med. Vi tolkar detta som att olika identiteter träder fram beroende på vilket gruppsammanhang man befinner sig i.

5.2.3 Manlighet i skolan

På frågan om vilka skolämnen pojkar generellt är bra på så nämner fem av sex intervjuobjekt idrott utan att tveka. Isak nämner även träslöjd som något ”alla säger att man skall vara bra på”. Adam menar att många pojkar har fått bollar när de var små och på så sätt lärt sig att hålla på med olika former av idrott. Daniel funderar kring att pojkar är fysiskt bättre skapta för att syssla med idrottsliga aktiviteter än flickor. Även Erik, Isak och Markus förde liknande resonemang. Daniel säger:

D: Idrott är väl nånting man bör man vara bra på tror jag, som kille...

I: Och om man inte är det...?

D: Man kanske har en vekare kropp då... eller folk kanske ser det så...

I: Hur menar du då?

D: Det är ju muskelbyggnad då...män har ju mycket mer, eller inte mer men större muskelbyggnad än vad kvinnor har... som man... a ... så om nå'n kanske inte är bra på idrott så är det väl typ...a...kanske typ den är meningen till å va kvinna egentligen... och asså, det det tror jag är manligt, en grej som är viktig... att man är bra på idrott.

I: Finns det några ämnen man inte får vara bättre i som kille?

D: Nej det tror jag faktiskt inte... så tror jag inte det är.

I: Tror du killarna är bättre i några ämnen?

D: Idrott. Tror jag, men... teoretiskt sett tror jag det är ganska lika.

När det gäller teoretiska ämnen så säger Daniel och Erik att pojkar och flickor i regel har samma förutsättningar från grunden. Bild och fysik är ämnen som kommer upp flera gånger i detta sammanhang, men då som ämnen som pojkar inte bör vara duktiga i då, det skulle anses om omanligt.

Hur pojkar bör bete sig inom skolans ramar har våra intervjuobjekt ganska olika syn på. Flera av pojkarna tar sina studier på stort allvar och anser sig vara högrepresterande i skolan. Majoriteten anser sig inte uppleva några problem med att som pojke vara ambitiös och ta sina studier på allvar. Adam menar att det i hans klass finns ett flertal killar som är ganska tystlåtna och som är mycket flitiga i skolan. Han har inte upplevt att det anses som mindre manligt att ta skolan på allvar. Adam menar således att det inte ses ned på de pojkar som pluggar. Samtidigt säger han dock att en kille som är "för flitig" kanske skulle kunna bli lite konstigt bemött av övriga i klassen. Han framstår således som en aning ambivalent på denna punkt. Han tror att det i andra klasser kan vara så att det sätts mer press på killar att ta mycket plats, men säger att i hans klass är det främst tjejerna som hörs och syns. Adam berättar att han själv kan se olika mönster i killgrupper som hävdar sin manlighet, men att han själv gjort ett medvetet val att stå utanför det. Han menar att det är mycket skönare att umgås med tjejerna i klassen, både i och utanför skolan. Det känns bättre.

Erik säger att det inte finns särskilt många som är duktiga i hans klass. Han anser sig själv stå utanför det coola gänget och umgås istället med en grupp pojkar där man tillåts vara precis som man är, där man känner varandra utan och innan och där det inte ägnas särskilt mycket tid åt att vara manlig. Erik har inte hört något negativt om att vara flitig, men anser för egen del att det är bra om man har en viss balans och inte låter skolan ta över i livet.

Isak säger att han själv ingår i ett av klassens killgäng som är ganska stökiga, där han själv ser sig som den mest högljudda. Han anser att pojkar och flickor kan vara som de vill och att han inte upplever det som "ocoolt" att vara flitig i skolan. Skulle han själv börja anstränga sig mer för sina studier tror han att många skulle bli förvånade, att han skulle få mycket beröm av lärarna och att kompisarna inte skulle bry sig så mycket.

Daniel har däremot en relativt starkt avvikande uppfattning på denna punkt. Han säger sig uppleva att kompisar kan fälla negativa kommentarer kring det faktum att han själv tar skolan väldigt seriöst. Andra killar kan påpeka att han "inte har nåt liv", att han aldrig tittar på TV, att han "tar det för seriöst" och pluggar för mycket. Han menar dock att han inte påverkas nämnvärt av detta då han är en stark person och har sitt mål i sikte. Daniel kommer sedan in på ett mycket intressant resonemang. Han tror nämligen att det är lättare för flickor att satsa på skolan. Detta, menar han, beror på att de vågar sticka ut och avvika från gruppen på ett annat sätt än pojkar gör och kan. Här följer ett exempel på Daniels tankegångar:

D: Jag tror tjejer mer tar studier på allvar...

I: Varför tror du att de gör det?

D: De kanske vågar sticka ut... och visa vad man.. ja just det där att man vill tillhöra mängden. Det kanske är så för killar att a... men alla andra har ju det betyget då ligger ju jag ganska bra till då... så det.. så tror jag det är.

I: Kan du förklara det närmare?

D: Jo att tjejer vill, tror jag, dom kan e... dom vill kanske säga så här vad dom tycker och tänker... mer än vad killar vill... alltså kan. Killar vill tillhöra en grupp å man vill va en i

mängden. Därför och därför tror jag tjejer har bättre betyg, för att om det är många killar som har a typ, om vi säger G i alla ämnen... eller VG.. och då tänker man att a men då alla i min klass har ju det jag ligger ju ganska bra till då som kille. Men som tjej såe... ja kanske man gillar att avvika lite från gruppen och så. Man vill visa vad man kan och så. Medans killar a jag ligger bra här, jag vill tillhöra... jag vill inte avvika liksom.

Vidare menar Daniel att rädslan att inte passa in i gruppen gör att pojkar inte lägger sin ambitionsnivå högre än gruppens snitt även om de egentligen skulle kunna prestera bättre. Man kan mer, men man stannar på gruppens nivå.

I: Men tror du att det kan vara en orsak till att killar får sämre betyg i skolan... att man typ inte gör sitt bästa.

D: Och man vill inte sticka ut i mängden för man vill, a man vill tillhöra en grupp. Och man vill inte va den som står utanför...

I: Man ligger liksom på gruppens nivå då..

D: Ja, man ligger där och det... då ligger jag som mig själv och a då ligger jag bra till.

Daniel menar dock att det beror lite på gruppen man ingår i också. Är det en grupp som tenderar att ge mycket kommentarer så tror han att man som kille hellre väljer att "köra på halvfart". Är det däremot en grupp som inte bryr sig så mycket, eller om man själv är stark nog att inte ta åt sig, så väljer man nog att istället "köra på". Han fördjupar sedan sitt resonemang genom att påstå att pojkar visst kan få avvika från medelnivån, bara man avviker "på rätt sätt".

I: Man vill varken va sämre eller bättre då?

D: Ja...

I: Eller är det värre å va bättre liksom?

D: Jag tror det kan va värre å va bättre, för då blir man ju kallad pluggis å...a du har inget liv å...

I: Kan du förklara det lite mer

D: Om man är sämre... så blir det som, a, han är cool. Det blir lite så. För han tar det inte på allvar och han tar det som det kommer, han e liksom... a, han tar inte skolan på så mycket allvar.

I: Men är man cool då?

D: Ja, det tror jag är coolt.

I: Men gäller det killar då eller, eller gäller samma sak för tjejer?

D: Eh... jag tror det mest gäller killar.

I: Men varför sa du att man var cool då, för att man inte tar det på allvar och för att man...

D: A det är alltså att man... a det kan också va coolt å visa att man avviker från gruppen... men att avvika på ett rätt sätt. Om man visar, om man avviker eller alltså man är bättre än alla andra... då blir det att man tar det för allvarligt, men om man avviker på det andra sättet då blir det liksom att... a det skiter väl jag i liksom.

En annan person som också för ett mycket intressant resonemang är Markus. Han tror att det för många kan vara en skam att få bra betyg, för att man då får en "pluggstämpel". Han tror således att det kan vara så för majoriteten av pojkarna att normer för manlighet krockar med skolans krav och att detta i sin tur påverkar betygen. Så är däremot inte fallet för honom själv. Han ser det dessutom som att tjejer är "smartare" och mognar snabbare än killar. De har därigenom lättare att ta ansvar och göra bra val i sitt skolarbete. Tjejer är även bättre på att samarbeta och att dra nytta av andra personer i sitt arbete. Killar, däremot, vill ha svart på vitt av läraren vad som skall göras och hur det skall göras. Markus menar också att killar i regel är bättre än tjejer på att ta instruktioner. Markus resonemang på denna punkt leder vidare till teorin om att dagens individualiserade skola är bättre anpassad för flickor än pojkar. Om det är så som Markus påstår, att flickor är bättre på att ta ansvar och att pojkar är bättre på att ta instruktioner, vilket i princip inte ges inom den nya skolan, så torde pojkarna bli systemets

förlorare. Joel uttrycker inte så mycket i denna fråga, men säger dock att han kan uppleva det som irriterande och lite "småjobbigt" när vissa tjejer är "överambitiösa".

Slutligen, för att sammanfatta det sista temat så nämner alla pojkar utom en idrott som ett ämne pojkar vanligtvis är bra på. Över hälften av pojkarna förde ett resonemang angående killars förutsättningar för att vara bra i idrott. Det gick ut på att killar är skapta annorlunda än tjejer - bättre skapta fysiskt. Det framgick även att Daniel och Erik anser att båda könen har lika förutsättningar i de teoretiska ämnena. Flera av pojkarna tar sina studier på stort allvar och anser inte att det finns några problem med att vara ambitiös i skolan. Adam säger att en kille som är "för flitig" skulle kunna bli konstigt bemött av övriga i klassen. Daniel upplever att kompisar kan fälla negativa kommentarer angående det faktum att han tar skolan på allvar. Erik säger att han inte har hört nåt negativt om att vara flitig men anser att man måste ha en balans och inte låta skolan ta över livet. Isak tycker att pojkar och flickor både kan och bör vara som de vill vilket är något att sträva efter samt att han inte upplever det som "ocoolt" att vara flitig. Joel säger att han kan tycka att det är "småjobbigt" och irriterande när vissa tjejer är "överambitiösa". Markus tror att det kan vara en skam för många att få bra betyg för att man då får en "pluggstämpel". Han anser att normerna för manlighet kan krocka med skolans krav på ansvar. Medan vissa av pojkarna säger att det inte är några problem med att vara ambitiös i skolan säger de samtidigt att dessa ambitiösa pojkar skulle kunna få höra kommentarer och bli konstigt bemötta. Märk väl att när de berättade detta hävdade de, med undantag av Daniel, starkt att det inte gällde dem själva. De refererade ständigt till andra pojkar för att utesluta sig själva samt för att påvisa att de inte personligen skulle få utstå kommentarer från andra pojkar.

6 Diskussion

Vårt syfte med denna studie var att undersöka hur pojkar i år nio upplever att socialiseras in i normer för manlighet och att samtidigt leva upp till den individualiserade skolans krav och förväntningar på eget studieansvar. Detta för att söka utröna i vilken utsträckning en eventuell dissonans mellan dessa skulle kunna anses vara en bidragande orsak till de idag generellt lägre skolresultaten för pojkar. Huruvida vi lyckats få svar på våra frågor eller ej kan absolut diskuteras. Då aktuell statistik visat på att klyftan mellan pojkars och flickors resultat i grundskolan skär genom samtliga socialgrupper samt geografiska och etniska grupperingar, ville vi pröva detta genom att utföra vår undersökning bland så "vanliga" pojkar som möjligt, på en vanlig skola, i en vanlig stadsdel. Denna målsättning skulle visa sig bli svår då flera skolor avböjde vår önskan om att få utföra våra intervjuer och då rektor på den skola det slutligen föll på ansåg att långt ifrån alla pojkar skulle vara lätta att samtala med om dessa frågor. Vi var medvetna om att våra frågeställningar skulle kräva en djupdykning i intervjupersonernas medvetanden, vilket i sig kan vara en tillräckligt stor utmaning när man har att göra med pojkar i femtonårsåldern, så vi antog rektors förslag att denne själv skulle plocka ut de elever som kunde passa. Kanske hade det varit bättre att helt slumpmässigt välja ut våra intervjupersoner för att på så vis få en lite mer representativ bild av pojkars tankar i ämnet. Vi hade dock tidigt bestämt oss för att släppa alla generella anspråk genom att göra sex stycken djupintervjuer och såg därmed ingen nackdel i ett något riktat urval.

Det är ingen självklarhet att rätt och tillräckligt förtroliga omständigheter uppstår under ett timlångt möte, med tre saftglas och en tigerkaka, två kunskapsstörstiga, kvinnliga lärarstudenter och en ensam femtonårig kille emellan. Trots våra relativt låga förväntningar på resultatet blev det dock långt bättre än vi någonsin vågat hoppas. Kanske beror detta till viss del på att våra intervjupersoner var så villiga att delta, prata och reflektera eller kanske lyckades vi precis så bra som vi behövde med det där förtroendet. Vi fann oss sittande inför sex individer som erbjöd oss en grundlig inblick i deras egna tankevärldar och som var och en gjorde en seriös ansträngning för att sätta ord på sina upplevelser. Detta är vi mycket tacksamma över. Sett utifrån denna aspekt anser vi att vi lyckats förträffligt med vår målsättning. Vi vill mena att den inblick vi har fått i deras värld gett oss en grundläggande bas för förståelsen av pojkars socialisationsprocess vilket i hög grad kommer vara till hjälp i vårt kommande pedagogiska arbete. Nedan följer en diskussion som tar avstamp i manliga normer och som sedan snirklar sig igenom skolans krav på eget ansvar och en eventuell dissonans mellan de båda tidigare. Då alla tre teman går in i varandra har vi valt att presentera vår diskussion som en hel löpande text. Detta med förhoppningen att det går att följa någon slags röd tråd mellan raderna.

Så vad har vi då fått reda på? Ja, något vi kan fastställa utan vidare tveksamheter är att resultatet blev mångfacetterat. Inom stora områden som normer för manlighet finns dock stora likheter i pojkarnas resonemang. Samtliga har en uppfattning om vad som anses som manligt och inte. Fem av sex intervjuobjekt menar till exempel att man som kille inte pratar om känslor samt att man inte kan gråta inför kompisar. Majoriteten menar även att det är manligt att syssla med någon slags idrott. De framgår dock att flera anser sig medvetna om normerna men att de inte själva berörs direkt av dem. Detta anser vi visar sig genom de ständiga referenser till andra pojkar som gjordes. Detta skulle kunna vara ett bevis på att den smala könsidentitet som Mats Björnsson talar om att pojkar länge haft att förhålla sig mot håller på att breddas. Kanske känner pojkarna av en större acceptans inför hur en riktig man skall vara och bete sig vilket gör dem mindre känsliga för de gamla förlegade idealen. Åtminstone kan man ju hoppas att detta är förklaringen. Möjligheten finns dock även att, som vi visade i den

teoretiska anknytningen, våra intervjupersoner har socialiserats in i dessa normer med tillhörande värderingar och uttryck under mycket lång tid och att de omedvetet styrs av idealen i deras vardagliga liv. Det är ju det som är det finurliga med normer - att de ofta verkar utan vår varseblivning. Och om man tittar på hur just dessa pojkars liv ser ut så håller, till exempel, fem av sex på med idrott på fritiden och samtliga säger att de inte själva pratar om känslor med sina vänner. Sannolikheten är väl egentligen inte så stor att fem av sex individer, där endast två känner varandra, förutsättningslöst skall vara intresserade av samma område samt vara utan behov att prata om känslor med sina vänner. Vi tror att det spelar en stor roll att de alla ingår i kategorin pojkar och skall förhålla sig inom ramarna för vad som förväntas av dem som just sådana.

Många av de manliga attribut, som i dagens samhälle anses traditionella och typiska, framkom som något som pojkarna höll med om samt uppskattade. Två exempel på dessa önskvärda attribut var styrka och självsäkerhet. Detta är intressant på så sätt att pojkarna samtidigt hävdade att de, som ovan nämnts, inte berörs direkt av dem. Enligt Ann Phoenix, vars undersökning och tankar vi presenterade både i teoridelen och i kapitlet med tidigare forskning, måste pojkar ständigt värdera olika maskuliniteter – hur de är och var de passar in. Olika beteenden anses värdefulla i olika sammanhang. Detta gäller även värderingar. Phoenix menar att pojkar, i sitt identitetsskapande, frambringar en gemenskap som handlar om att kommentera eller upprätthålla relationer. Ett exempel på detta kan vara hur Daniel får stå ut med kommentarer angående sina skolprestationer. Det framkom att olika maskuliniteter är önskvärda i olika situationer, vilket bekräftar teorin att mycket vad gäller normer är situationsbundet. Flera av pojkarna berättade att de agerade olika i olika sammanhang. Walker och Kushner hävdar ju att pojkar gör åtskillnad mellan ett offentligt och privat jag. Där det offentliga jaget visar självförtroende, machouppförande etcetera medan det privata jaget kan visa oro över skolframgång. Detta är precis vad flera av pojkarna berättade för oss. Man kan också fråga sig vad pojkar har för förebilder att se upp till idag. Vi är beredda att hålla med Björnsson om att normer för manlighet synes betydligt snävare än normer för kvinnlighet.

En annan möjlighet skulle kunna vara att den hegemoniska maskulinitet som råder på just denna skola genomsyras ambiciositet och egenansvar varför pojkarna följaktligen inte upplever några större negativa konsekvenser av att ta sina studier på allvar. Det finns tecken som tyder på detta då de flesta utmålade den perfekta eleven som mycket aktiv och lydig. Kanske kan det även vara så att de pojkar som befinner sig högst upp på den hierarkiska skalan just i denna miljö är delaktiga i en aktiv studiejargong.

Adam var den som verkade minst grabbig i gänget. Han har reflekterat mycket över vem han är och var han står socialt, både i klassen och på skolan. Hans sociala positionering verkar skilja sig avsevärt från övriga pojkars. Avsiktligt har han tagit avstånd från allt grabbigt uppförande och med det också vissa killar. Adam ansåg att det möjligen kan finnas ett motsatsförhållande mellan skolansvar och normer för manlighet men att detta inte angick honom. Adam skulle i detta avseende kunna utgöra ett exempel på den underordnade maskuliniteten som i princip skall föreställa motpolen till det för tiden och i sammanhanget accepterat manliga- den hegemoniska. Detta understryker Adam själv genom att säga att om en annan pojke än han själv skulle dra fram en stickning så skulle nog denne ådra sig negativa konsekvenser. Det skulle dock passera honom själv relativt obemärkt förbi då liknande beteende förväntas av honom.

När det gäller skolan och dess krav så finner vi, även där, en viss enighet i svaren. Medan fem pojkar hävdar att kraven inte är för stora i skolan hävdar de samtidigt att de vill ha mindre krav. De är alla medvetna om att de förväntas ta eget ansvar för sina studier men menar att de inte själva arbetar aktivt mot några långsiktiga mål utan att de snarare fokuserar på en uppgift i taget. Flera uttrycker att det är onödigt och någon menar att det rent av är felaktigt att skjuta över ansvaret på eleverna. Det är svårt att disponera sin egen tid och de hade hellre önskat att

ansvariga pedagoger instruerade och meddelade klart och tydligt vad som skulle göras. Vad svårigheten med eller motviljan inför egenansvaret kunde bero på resonerade ett par pojkar kring och menade att det kanske blir lättare när man mognar och att flickor i allmänhet har lättare för sig. Det framkom här tydliga fördomar kring pojkars och flickors sätt att vara och fungera. Pojkar vill ha raka direktiv och flickor är smartare och bättre på samarbete. Med detta resultat i hand kan man ställa sig ett antal frågor. Som vi tidigare understrukit gör vi inga som helst generella anspråk med denna begränsade studie. Men visst kan man höja på ögonbrynen en aning åt att det råder en sådan samstämmighet gällande skolan och dess krav. Vi skall självklart beakta sannolikheten i att detta fallit ut fullständigt slumpmässigt, men visst finns det även en viss möjlighet att någonting i den roll som pojkar socialiseras in i har svårt att hantera dessa krav på självständighet. Kan det vara så, grovt generaliserat, att pojkar över historiens gång inte fått lära sig att ta eget ansvar och initiativ? Vi är medvetna om faran med denna typ av resonemang då det givetvis ofta övergår i just grova generaliseringar. Vi anser dock att det även kan vara fruktbart att våga söka efter generella tendenser om man vill komma åt kärnan i en viss problematik. Med detta sagt så kan vi påstå att vår studie visar på att åtminstone vissa pojkar har svårt med egenansvar. Huruvida detta enbart är ett fädernesarv, en gammal manlighetskliché och självuppfyllande profetia, eller en faktisk verklighet för många pojkar vore onödigt att spekulera i. Studien säger heller ingenting om hur många flickor som upplever liknande problematik. Tydligt är dock att resonemanget fördes av flera av våra intervjupersoner och att somliga pojkar upplever egenansvar som svårt och onödigt.

Något vi omedelbart reagerade mycket starkt på var det som står skrivet om egenansvar i läroplanen. Att förutsättningslöst utgå ifrån att samtliga elever vill och kan ta eget ansvar för sina studier kan visserligen ha vissa fördelar. Eleven kan säkerligen i många fall känna sig stärkt av det förtroende som pedagogen uppvisar och därmed också ta större ansvar för sin studiegång. I förlängningen bidrar det möjligen även till att skapa de självständiga, kritiskt tänkande individer som modern tid kräver för att motverka att historiska tragedier upprepas. Men det finns även en baksida med detta förhållningssätt. Att lägga över bollen i händerna på en individ som inte vet att handskas med den kan knappast anses som särskilt konstruktivt. Kanske är det så att ett stort antal elever, både pojkar och flickor, har mycket svårt att förvalta detta ansvar. Phoenix menar att detta neoliberalistiska synsätt är mycket otillfredsställande sett ur pojkars perspektiv. Hon ser också detta som en av de stora anledningarna till att pojkar underpresterar i dagen skola. Tanken är mycket god, och syftet är ädelt, men kanske är systemet inte riktigt redo att hjälpa fram samtliga elever med denna metod. För vi är ju trots allt skyldiga att hjälpa dem alla.

En annan fråga som väckts och som vi kommer att ta med oss ut i arbetslivet handlar om evalueringsprinciper. Rimligtvis påverkas ett resultat av vad man väljer att fokusera på när man mäter och om fler pojkar i samhället socialiserats in i att mindre tänka och handla autonomt så kommer det knappast som en chock att just dessa uppnår sämre resultat om egenansvar är det som mäts. Utan att påstå att pojkar är födda på ett visst sätt så vågar vi mena att det finns vissa generella drag kring den hegemoniska maskuliniteten i olika sammanhang. På den ena skolan kanske det anses mer " normalt " som pojke att ta sina studier på stort allvar medan samma beteende på en annan kan medföra en ifrågasatt könsidentitet. Dessa två ytterligheter kan troligen även samverka innanför samma skolas väggar beroende på sammanhang och grupptillhörighet vilket verkar vara fallet på den skola som blev föremål för vår undersökning. Resultatet från vår studie visar på två helt skilda sätt att se på önskvärt resultat i skolan. Isak ansåg att den "perfekte eleven" skall ha fullt resultat på prov och förhör, medan Daniel menade att man skall vara "måttlig" i allting. Just dessa två pojkar representerar två relativt motsatta självbilder, där den ene ser sig som låg- och den andre som högpresterande. Det faktum att den högpresterande Daniel ser ett mediokert resultat som eftersträvansvärt indikerar att det kan upplevas som negativt att som pojke vara duktig i skolan. Att sedan den lågpressterande Isak uttrycker fullt resultat på prov och förhör som

önskvärt kan te sig som en aning tvetydigt. Uppenbarligen är ingen av dessa två pojkar särskilt nöjd med sin position i skolan. Kanske vore det mindre komplicerat för dem om de slapp utmärka sig åt det ena eller andra hållet och på så vis varken befinna sig i riskzonen för att inte klara av skolan eller för att utsättas för ständiga kommentarer och gliringar.

Vad lösningen skulle kunna tänkas vara är en svår fråga. Med tanke på vad som diskuterats ovan kring social positionering och normer skulle det kanske räcka att modifiera normen för manlighet så att den inbegriper att vara duktig på egenansvar för att pojkar skall tro sig om att klara uppgiften. Kanske går det mycket djupare än så. Vi är inga försvarare av biologismen, men vi får ändå tillstå att vi inte vet tillräckligt om den mänskliga organismen för att fullständigt utesluta att det kan finnas biologiska skillnader mellan könen. Vi vill dock understryka att tanken känns generaliserande, förenklande och närmast motbjudande. Man kan undra om dessa frågor har ställts på nationell nivå vid utarbetandet av läroplanen. Eller är dessa frågor något som väcks först när vi kan se ringarna på vattnet. Hur gärna vi än vill se våra elever som individer så ställs vi till slut oavkortat inför ett faktum; att det är just pojkar som uppnår sämre resultat i dagens grundskolor. Kanske har detta resultat i grunden att göra med vad det är vi mäter och hur vi väljer att ta reda på just den kunskapen. Generellt sett så menar vi att en så bred evalueringsmetod som möjligt borde gynna samtliga elever, pojkar och flickor, då det därigenom finns en större sannolikhet att kunna uppvisa sin kunskapsutveckling på det ena eller andra sättet.

Pojkarnas relation mellan normer för manlighet och skolans ökade krav på ansvar är komplicerad. Våra djupintervjuer har inte gett fullt entydiga svar angående den eventuella krock/dissonans som kan återfinnas mellan de båda. Endast en av våra intervjupersoner uttryckte tydligt i ord att han upplever en sådan. Denna någon var den högrepresterande Daniel. Kanske nådde vi inte tillräckligt djupt ned i våra intervjuer eller kanske är detta lika mycket ett bevis på att tankegångarna vi efterlyste är ovanliga hos så unga individer. Vi tror dock mycket på det andra alternativet, det vill säga att flera av pojkarna mycket väl kan erfara denna dissonans men inte vet att klä den i ord. Möjligheten finns att flera av dem känner av detta motsatsförhållande men att de inte är direkt medvetna därom. Av samtliga pojkar har vi nämligen fått uppfattningen att det faktiskt pågår ett ständigt omprövande av roller, om än ej av alla på samma sätt eller mot samma mål. Phoenix talar ju om denna sociala positionering som en väldigt komplex företeelse där pojkar tvingas delta i en ständig kamp som inte går att kombinera med aktivt engagemang i skolarbete. De måste dagligen förhandla om sin position i pojkgruppen. Den grabbighet som utvecklas i gruppssammanhang, som enligt Francis strider mot intellektuella prestationer i skolan, påminner mycket om Phoenix resonemang. Om vi ser till Adam så har han ju medvetet ställt sig utanför de andra pojkarnas strävan till en acceptabel positionering inom pojkgruppen. Han, finner vi, positionerar sig utanför den så kallade grabbigheten. Ur detta perspektiv blir Isak väldigt intressant. Han verkar nämligen vara lite av en motsats till Adam gällande positionering och grabbigt beteende. Han kämpar med sin position just genom att bete sig oerhört grabbigt. Trots att Isak inte själv uttrycker det så finner vi honom vara ett tydligt exempel på den dissonans vi tidigare nämnt. Han ser sig själv sig som en mycket lågpresterande elev som ingår i ett ganska stökigt och grabbigt pojkgäng och som oupphörligen ifrågasätter och utmanar lärarnas regler och beslut. Om dissonans innebär oförenliga attityder och handlingar så omöjliggör Isaks enormt grabbiga attityd på samma sätt en framgång i skolarbetet. Vi upplever Isaks utsagor som en aning motsägelsefulla. Å ena sidan visar han öppet sin grabbighet samt berättar rakryggat om den; hur han beter sig samt hur han tänker. Å andra sidan hävdar han med undertryck att alla, både pojkar och flickor, borde få vara som de verkligen är och kunna visa sina sanna jag, och inger därmed känslan av att det är något han själv dagligen får tampas med. Han berättar att han vill försöka vara sig själv. Här menar vi att man ser ett tydligt exempel på den process som Phoenix talar om där pojkar är ofria att vara sig själva och förutsättningslöst välja att satsa på

goda studieresultat samtidigt som de behåller sin position i gruppen. Isak hävdar att han själv i skolan är den mest högljudda killen medan han på fritiden är den som tar ett steg tillbaka. Detta visar återigen på hur olika identiteter kan tillämpas för olika kontext som vi diskuterat ovan.

När det gäller att hantera dilemmat skola vs maskulinitet har Phoenix delat in pojkar i fyra olika grupper. I den första kategorin finner vi de pojkar som helt försummar studierna och istället lägger fokus på att bli populär och placera sig högt upp i den maskulina hierarkin. Isak passar mycket väl in i denna grupp. En annan kategori är de pojkar som väljer att satsa hårt på sina studier och därmed, i förlängningen, blir impopulära. Vårt resultat tyder inte på att någon av pojkarna helt och hållet skulle passa in i denna kategori, men det är inte helt okomplicerat. Adam beskriver sig själv som en mycket högpresterande elev som ofta får lärarnas förtroende och näst intill tvingas agera förebild för övriga i klassen. Han säger sig självmant ha tagit avstånd ifrån klassens pojkgäng och att han hellre umgås med flickorna med vilka han har mer gemensamt. Poängen med detta resonemang är att man svårigen kan anses vara impopulär i ett sammanhang man inte från början ingår i. Phoenix menar att både lärare och andra pojkar kan uppfatta de pojkar som uttrycker stort intresse för sina studier, och som värdesätter akademisk framgång, som feminina. Adam ger oss även uppfattningen att klassens pojkar har accepterat honom som annorlunda och avvikande och att de därmed inte längre störs av att han inte uppvisar de typiskt manliga attributen. Det är därför oklart huruvida Adam passar in under den andra kategorin eller ej. Den största kategorin är de pojkar som väljer att försöka förhandla sig till en slags medelposition inom pojkgruppen, där de är säkra innanför manlighetsgränserna och fortfarande får tillräckligt med arbete gjort i skolan. Här tycker vi att Erik och Joel passar in. Denna kategori har många gemensamma drag med den så kallade delaktigheten som Connell talar om. Det är också detta som Daniel har observerat och diskuterat mycket ingående. Även här är det oklart hur mycket Daniel personligen påverkas av detta. Han har höga krav och ambitioner samtidigt som han känner av att man inte bör stå ut ifrån mängden, särskilt inte genom att vara duktigare än andra. Han uttrycker på så vis en önskan om att befinna sig mitt emellan samtidigt som han ser sig själv som högpresterande. Trots att han verkar vara trygg inom sin umgängeskrets så är han den ende som uttrycker att han känner av negativa konsekvenser av att vara duktig. Den sista kategorin är den där ett fåtal pojkar satsar hårt på sina studier och ändå är populära i pojkgruppen. Av våra intervjupersoner var det snarast Markus som föll inom ramen för denna grupp. Han hävdar att det i hans umgängeskrets och klass råder en prestationspress vilken snarast resulterar i en viss konkurrens kring goda skolprestationer. Höga betyg innebär alltså, för denna specifika grupp, hög status. Den anti-pluggkultur som Phoenix med flera talar om verkar alltså inte särskilt framträdande i just denna klass. Markus var väldigt mån om att framhäva att det för hans del inte existerar någon dissonans mellan skolans värderingar och normer för manlighet. Däremot tror han att så kan vara fallet för majoriteten.

7 Slutsats och framåtblick

Huruvida en eventuell dissonans mellan normer för manlighet och skolans krav skulle kunna anses vara en bidragande orsak till pojkars underprestation i dagens grundskola eller ej är svårt att svara på. Klart är dock att en viss dissonans kan påvisas inom vårt urval men att det på denna skola skiljer starkt mellan olika klasskulturer samt sammanhang. Det verkar som att en stark pluggkultur fått prägla normsättningen innanför skolans väggar, åtminstone inom vissa grupperingar. Huruvida det kan anses som en slump att tre av våra sex intervjupersoner ser sig själva som högpresterande, två som medel- och en som lågpresterande är en befogad fråga. Då rektor valde ut våra sex informanter med hänvisning till att de ansågs som reflekterande individer vet vi egentligen inte vad denne lade för värde i orden. Vi tog aldrig tillfället att fråga om det var skolans bäst presterande pojkar som avsågs eller om uttrycket helt saknade anknytning till skolresultat. Om urvalet vore riktat mot högpresterande individer skulle vi ha fått en orättvis bild av läget. Det faktum att hon föreslog Isak motsäger dock denna farhåga. Möjligt är att rektor helt enkelt valt ut de pojkar som utmärker sig på ett eller annat sätt, och då kan det vara positivt såväl som negativt. Trots att vi valt att bortse från socioekonomiska aspekter i denna studie kan man i efterhand undra hur utfallet för studien hade blivit om vi valt ut våra intervjupersoner helt slumpmässigt eller om vi utfört vår undersökning bland pojkar i en stadsdel med en stor andel lågutbildade föräldrar. Kanske hade dissonansen framträtt tydligare då. Detta lämnar vi till framtida forskning att söka svar på, och då kanske företrädesvis med Paul Willis *Fostran till lönearbete* som utgångspunkt.

Det finns såklart många olika anledningar till att pojkar får sämre betyg än flickor. En viktig fråga som man måste beakta är hur man bedömer och utvärderar elevernas prestationer. Det borde vara en självklarhet att det finns en bred variation i utvärderingsarbetet så att samtliga elever på sitt eget sätt får möjlighet att visa upp olika sidor, olika förmågor och olika kunskaper. Trots att våra elever ytterst är individer och bör behandlas som sådana så ingår vi alla i ett komplext socialt nät med olika roller att anamma vid rätt tillfällen. Könstillhörigheten utgör bara en av dessa roller som dessutom kan se olika ut i olika kontext, men den kan icke desto mindre utgöra en enorm begränsning för många människor i det vardagliga livet. Vi tyckte oss kunna ana att pojkar lever under snävare normförhållanden än flickor när det gäller att utmana sin könstillhörighets gränser. Fler flickor kan idag obehindrat och utan ifrågasättande agera inom domäner som traditionellt tillhör det motsatta könet än pojkar. I skolan ser vi denna utveckling genom att man länge arbetat för att flickor skall bryta sig in på klassiskt manliga kunskapsområden som t.ex. matematik och naturvetenskap och att de nu, följaktligen, kommit ikapp och till och med gått om pojkarna resultatmässigt. I samhället i stort ser vi också fler kvinnor som tar sig in på ledande poster inom företag, både offentligt och inom näringslivet. Inom idrotten ser vi fler flickor som tränar ishockey och boxning. Varför är det då på detta viset att flickor tillåts rasera könsbarriärer och inte pojkar? Dels så har inte motsvarande arbete utförts för att bredda pojkarnas möjligheter till självförverkligande i den feministiska jämställdhetsdebatten. Men måste det inte finnas fler och mer betydande påverkansfaktorer som gör att det traditionellt kvinnliga fortfarande är tabu för många pojkar och män? Kanske kan denna problematik härledas till den gammalmodiga strukturen om manligt och kvinnligt där mannen är norm och kvinnan är den andra. Detta visar sig då genom att traditionellt kvinnliga yrken, intresseområden och personlighetsdrag än idag har lägre status i de flesta av världens samhällen. Pojkar i färd att förhandla sin könsmissiga status går därför troligen inte utan problem innanför dessa gränser.

Det är en svår balansgång att ta hänsyn till köns- och genusfrågor och vara medveten om rådande strukturer och fördomar och att samtidigt inte förstärka dessa i arbetet. Vår förhoppning inför framtiden är att våra ungdomar får växa upp och leva i ett samhälle där

människor tillåts och tillåter sig själva att vara och agera utifrån hur de är, mår samt vill vara och agera, istället för att låta sig begränsas av normer för en kategori vars gruppmedlemmars enda gemensamma nämnare är deras biologiska kön. Kanske är det som Björnsson menar att vårt moderna samhälle inneburit en påbörjad uppluckring av de urgamla, dikotomiserade genusbilderna, även för män. Förhoppningsvis har pojkars syn på manlighet kommit en bra bit på väg. På så vis kan de snart möta samhällets krav på jämställd delaktighet i barnuppfostran och hushållsarbete utan att få hela sin könstillhörighet ifrågasatt på kuppen.

Referenser

Källor:

- Ambjörnsson, F. (2004). *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront. ISBN 91-7037-027-3
- Björnsson, M. (2005) *Kön och skolframgång: tolkningar och perspektiv*. Myndigheten för skolutveckling.
<http://www.skolutveckling.se/publikationer/publ/main?uri=scam%3A%2F%2Fpubl%2F541&cmd=download>
- Bredesen, O. (2004). *Nye Gutter og jenter- en ny pedagogikk?* Oslo: J. W. Cappelens förlag
ISBN: 82-02-23309-7
- Connell, R. W. (1999). *Maskuliniteter*, Uddevalla: Daidalos. ISBN: 91 7173 112 1
- Fridh, C., Sjögren, M. och Söderström, P. (2003) *NORMal, eller?* Nockeby tryckeri
ISBN: 91-631-4885-4
- Frosh, S, Phoenix, A och Pattman, R. (2002). *Young masculinities*. New York: Palgrave.
ISBN: 0-333-77923-3
- Fundberg, J. (2003). *Kom igen, gubbar! Om pojkfotboll och maskuliniteter*. Stockholm: Carlsson Bokförlag. ISBN: 917203 5137
- Gilmore, D. (1990). *Manhood in the making. Cultural concepts of Masculinity*. New Haven and London: Yale University Press. ISBN: 0-300-04646-4
- Högskoleverket och SCB. *Universitet och högskolor. Studenter och examina i grundutbildningen 2002/03*.
http://www.scb.se/statistik/UF/UF0205/2003I04A/UF0205_2003I04A_SM_UF20SM0501.pdf
- Johansson, B och Svedner, P O. (2004). *Examensarbetet i lärarutbildningen. Undersökningsmetoder och språklig formulering*. Uppsala: Kunskapsföretaget i Uppsala AB. ISBN: 91 89040-36-8
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
ISBN: 91-44-00185-1
- Läraryrkesförbundet (2002). *Lärarens handbok. Skollag, Läroplaner, Yrkesetiska principer*.
Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94). Solna: Läraryrkesförbundet. ISBN: 91-85096-830.
- Mac an Ghail, M. (1994). *The making of men. Masculinities, sexualities and schooling*.
Buckingham: Open University Press.
- Nationalencyklopedins Internettjänst. [www document]
http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/jsp/search/printarticle.jsp?i_art_id=154401&i_sect
2006-08-14

- Niemi, M. (2000). *Populärmusik från Vittula*. Stockholm: Norstedts + (MånPocket 2001)
- Noble, C. och Bradford, W. (2000). *Getting it right for boys ...and girls*. London and New York: Routledge. [www document:]
<http://site.ebrary.com.ezproxy.ub.gu.se/lib/gubselibrary/Top?layout=document&id=10054699&nosr=1> 060725. ISBN: 0-203-13481-8
- Phoenix, A. (2003) Neoliberalism an masculinity i *Youth and Society* Vol.36, No.2 December 2003.
- Sjöberg, S. (1991). *Den ideologiska socialisationsprocessen*. Högskolan i Örebro, Institutionen för sociologi, Örebro.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-03615-9
- Tallberg Broman, I. (2002). *Pedagogiskt arbete och kön - Med historiska och nutida exempel*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-01805-3
- Utbildningsdepartementet (2004) *Könsskillnader i utbildningsresultat. Fakta, mönster och perspektiv*. Utbildningsdepartementets skriftserie, rapport 7.
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/03/29/24/25be4b9a.pdf>
- Öhrn, E. (2002) *Könsmönster i förändring? -en kunskapsöversikt om unga i skolan*. Skolverket